

Milan Špehar

**«BRINEŠ SE I UZNEMIRUJEŠ ZA MNOGO,
A JEDNO JE POTREBNO»
SVEĆENIČKA DUHOVNOST U DUHU ISUSOVIH RIJEČI**

Izv. prof. dr. sc. Milan Špehar, Teologija u Rijeci
UDK: 254[248+232]
Prethodno priopćenje

Dok danas svaki zaposlenik, bilo gdje se nalazio, mora imati «opis radnoga mjesta», svećenik nema opisa svoga radnoga mjesta. Njegova je zadaća propovijedati, katehizirati, spremati za sakramente, dijeliti sakramente, slaviti euharistiju, predvoditi razne zajednice i skupine u svojoj župi. Iz biskupije mu često dolaze upute, poticaji, traženje za ove i one organizacije i susrete. Često mora biti glavni za gradnje i popravke crkvenih objekata, nerijetko sam sebi kuha, pere i sprema. Kad sve to pobrojimo, logično je da radni dan svećenika traje dvadeset četiri sata. No pitanje je koliko će to tako trajati? I može li se on posvetiti bitnome uz tako širok opis radnoga mjesta? Što je s njegovim odmorom i ima li pravo i na dnevni odmor bez smetanja?

Više će se moći posvetiti bitnome ako uspije napraviti dobru podjelu poslova. Ali i biskupija, koja ima sve strukture, trebala bi mu u tome biti od pomoći.

Pod riječ «pastoral» toliko toga stavljamo te ne samo da ni pola od toga ne bismo znali pobrojiti nego možda više ni ne znamo razlikovati što jest, a što nije pastoral. Dok to ne razlučimo, nećemo se moći posvetiti bitnome. Od Drugog vatikanskog sabora naovamo, kada se govori o svećeničkoj duhovnosti (još i nju bi on trebao gajiti!), ona se nalazi u ključnoj riječi «caritas pastoralis». To znači da svećenik u pastoralu ne može provoditi monašku duhovnost, ali praksa također pokazuje da se toliko toga stavlja pod taj ključ te svećenik može doći do zaključka da mu ništa drugo za osobnu duhovnost ne treba nego samo savjesno obavljanje svojih pastoralnih dužnosti. Pitanje je koliko će vremena sve dužnosti moći savjesno i svjesno obavljati ako se redovito ne povlači na osobni susret s Gospodinom, i to ne kad je na kraju fizičkih i psihičkih snaga nego tijekom radnoga vremena, jer pastoral je najprije «škola molitve». Radi se o tome hoće li mehanički ili svjesno izvršavati ono što radi. Njegova briga za sve drugo mora polaziti od svakodnevnoga življe-

nja onoga «jedno» što je potrebno. Baš zato što je u pastoralu rastrgan na sve strane, potrebno mu je svaki dan to jedno, bez obzira hoćemo li to zvati molitvom, meditacijom ili jednostavno šutnjom pred Kristom. Kad svećenik zna da je molitva bitni, a ne rubni dio pastoralala, kad zna da je njegovo svećeničko zvanje zastupničko, onda će on znati povezivati akciju i kontemplaciju. Duhovno zrenje i duhovno iskustvo proživljavat će u jednome i drugome.

Ključne riječi: *radno mjesto, radno vrijeme, podjela poslova, odmor, caritas pastoralis, milost, prebivati, samo jedno, molitva, zastupanje, akcija i kontemplacija, duhovno iskustvo.*

* * *

UVODNA RIJEČ

Uvodu u ovaj članak možda najbolje odgovaraju pitanja njemačkoga biskupa Kamphausa koji se dosta bavio svećeničkom duhovnošću i o njoj pisao tako da se vidi kako je sve što je pisao i sam duboko proživljavao: «Često se pitam nisam li ja, nismo li mi u Crkvi opterećeni s previše stvari koje nam evanđelje ne nalaže? Od čega mi u stvari živimo? Na čemu gradimo? Imamo li zaista više povjerenja u Boga nego u sebe same i u svoja sredstva? Jesmo li tako siromašni da je Bog sve naše bogatstvo?»¹ Možda bi uz ova pitanja mogao stajati, kao suprotnost ili kao odgovor, usklik na početku knjige intervjuja sa svećenicima: «Ja sam sretan svećenik!»²

Zašto ne bi svećenik smio postavljati sebi i drugima otvoreno navedena pitanja i zašto ne bi mogao doći do navedenoga usklika? Taj usklik ne znači da je on uspješan, da su mu župna crkva i župna

1 KAMPHAUS, F., *Priester aus Passion*, Herder, Freiburg – Basel – Wien, 1993., str. 11. Autor u ovoj knjizi nevjerojatno otvoreno govori o svim problemima i svim frustracijama koje današnji svećenik nosi u svoje svećeničko djelovanje. Ne dijeli lekcije nego nudi ono što je sam iskusio. Često nastoji malo «zaustaviti» svećenika da se malo odmori, da sam zastane pred svoja svećenička pitanja koja se duboko tiču njega kao osobe, a koja u svom radu često potiskuje. Slika svećenika kojega on prikazuje jest: nikakav čudak, nikakav uspješan menadžer, nikakav mistik izvan ovoga svijeta, nikakav bolesni radoholičar nego za njega je idealni svećenik onaj koji sam proživljava ono što čini i naviješta. Idealan je i onda kada je svjestan trenutaka da ništa ne osjeća od onoga što čini. Bol koju osjeća zbog toga čini ga idealnim svećenikom, jer osjećaj nje znači da će i potražiti lijek protiv nje. A lijek mu autor ne nudi. Kod autora uopće nema instant-lijekova.

2 RESSÉGUIER, G. (ur.), *Die erste Liebe. Vom Glück, ein Priester zu sein*, Vier-Türme-Verlag, Münsterschwarzach, 1990., str. 7.

blagajna pune, jer one nisu mjerilo svećeničkoga življenja i djelovanja nego u njemu se treba razvijati svijest: «...Nije on taj koji spašava svijet i na kojemu u konačnici sve počiva. To on slobodno može predati Bogu.»³ Čini mi se da se i formacijom budućih svećenika tu stvarnost da je Bog taj koji djeluje i koji neuspjeh može pretvoriti u uspjeh uopće ne proučava kao stvarnost koju valja usvojiti, a svećenici će možda tu i tamo čuti o njoj, ali... ima bitnijih stvari koje se od njih očekuju i traže. Smatram da ipak manjak te svijesti kod svećenika rađa aktiviste, minimalce, ali i duhovne ekstremiste (mislim na raznorazne paraduhovnosti). No krivnja nije samo u onim drugima nego je i osobna krivnja ako same sebe ne razumijemo i ne znamo tko smo, rekla bi naučiteljica Crkve Terezija Avilska. Ali i što želimo biti, jer «biti» nije završena stvar već se ona razvija ili umire. Onda ni funkcioniranje više neće biti djelotvorno.

Ljudsko se u svećeniku ne može, odnosno ne smije odvojiti od njegova zvanja i svega djelovanja u tome zvanju niti se smije zapustiti. Emocije (i dobre i loše, kako radost zbog uspjeha tako i žalost zbog neuspjeha) ne smiju od svećenika biti odcijepljene. Radi se o tome da se svećeničko djelovanje i življenje što više ujedine kako bi se iskristalizirao identitet svećenika, svećenik s identitetom, čovjek s osobinama, a ne dobar ili loš funkcionar i dobar ili loš menadžer, Musilov «čovjek bez osobina» («Der Mann ohne Eigenschaften»)⁴.

«BRINEŠ SE I UZNEMIRUJEŠ ZA MNOGO...»

Opis radnog mjesta

Svaki zaposlenik, bilo gdje radio, ima svoj «opis radnoga mjesta» koji je napravljen prema određenome pravilniku o radu. Svako udruženje i svaka organizacija, bilo državna bilo nečija privatna, ili crkvena, ima svoj određeni pravilnik. Sva crkvena vijeća, bilo biskupijska bilo nacionalna, bilo internacionalna, rade prema nekom određenome pravilniku.

³ KAMPHAUS, F., *nav. dj.*, str. 41.

⁴ Naslov slavnog romana književnika Roberta Musila.

Nijedan župni ured nema opisa radnoga mjesta ni župnika ni njegovih duhovnih pomoćnika. Svećenik ima barem tri glavne uloge: učitelj, sudac, liječnik. Kad bismo samo malo povirili u jednu od tih uloga u svijetu, naići ćemo na mnoštvo raznoraznih učitelja, sudaca, liječnika od kojih je svaki specijaliziran za točno određenu jedinicu. Svećenik sam nosi te tri uloge u mnoštvu njihovih raznolikosti i velikih različitosti.

Ako pitamo vjernike što sve očekuju od župnika, odnosno svećenika koji će raditi na župi, naići ćemo gdje mu propisuju i dob, i izgled (s težinom i visinom), i karizme koje mora imati, i marku auta koju smije voziti, i sva enciklopedijska znanja koja treba posjedovati.

Svećenik je ipak samo ograničen čovjek, što ne mora biti uvijek na utjehu svećeniku, a što mnogi vjernici još uvijek neće prihvatiti, kao ni njihovi biskupi.

Svećenik mora katehizirati, pripremati za sakramente i podjeljivati sakramente, predsjedati raznim vijećima u župi i raznim skupinama, na nemalim mjestima voditi domaćinstvo i biti kuhar, brinuti o gradnji i popravcima župnih zgrada, sam tražiti bilo koju pomoć trebao. Na kraju još (mislim na opis radnog mjesta, a ne vremenski) ima i misu za pokojne (ponekad samo po nekoj drugoj nakani). Svih tih pritisaka svjestan je i teolog Ratzinger, priznavajući svećenikovu preopterećenost: «Svećenik mora jamčiti slavlje sakramenata u zajednici, opterećen je administrativnim poslovima, osjeća se izazvan od kompleksnosti pitanja svih vrsta te se k tome dodaju problemi tolikih osoba za koje on, radi svega ovoga, ne nalazi ni vremena. Rastrgan ovamo i onamo između aktivnosti, svećenik se osjeća prazan i uvijek manje u kondiciji naći vrijeme za sabranost.»⁵ Kod svega toga što je svećenik tijekom dana činio ili gdje je već kod jutarnje mise više svjestan toga što ga čeka nego što *sada* čini, sigurno mu nije moguće doživjeti euharistiju kao opuštajući susret s Gospodinom, pri jutarnjoj misi kao poticaj i hrana za novi dan s Gospodinom, pri večernjoj misi kao radnik koji se vraća umoran s posla i radosno sjeda za stol (euharistijski) gdje će se odmoriti i utažiti

⁵ RATZINGER, J., *Il ministero e la vita dei presbiteri*, u: CONGREGAZIONE PER IL CLERO, *Sacerdozio. Un' amore più grande*, San Paolo, Milano, 1996., str. 100.

glad. Upravo ono što bi trebalo biti središte njegova života – proslava euharistije – za njega može postati još jedan od poslova koji treba obaviti, možda i rutinski i s osjećajem opterećenja: «Prvo je mjesto opuštenoga, oslobođenoga ophođenja vremenom liturgija, vrijeme u kojemu smo na poseban način zajedno pred Bogom. Jurnjava, gubitak 'najunutarnije točkice' kod svećenika upravo u euharistijskome slavlju imaju učinak opustošenosti.»⁶ Isti se osjećaj javlja kod slavlja drugih sakramenata usprkos lijepim uvodima u obrednicima i «Slavlja krštenja» i «Slavlja pomirenja» i «Slavlja krizme». Sva ta slavlja «ne donose puno ako mi kao predsjedajući tih slavlja više ne znamo slaviti.»⁷ Tako svećenik može postati liturgijski funkcionar, a ne slavitelj, odnosno čak predsjedatelj slavlja koji, htio-ne htio, stvara raspoloženje i djeluje na njega.⁸

Iza svega čekaju ga mnogi pastoralni projekti i programi, iz biskupije i s raznih drugih strana. Strukture mu sigurno žele upravo pomoći da se što manje rasprši na sve strane i da tamo gdje djeluje djeluje što bolje i uspješnije. No nema li previše pastoralnih struktura te se može doći do zaključka do kojega dolazi biskup Kamphaus: «Pastoralne strukture koje svećenika čine bolesnim ne mogu biti zdrave.»⁹ Prenatranostima ne možemo doskočiti pojačanim organiziranostima, «...u službi svećenika previše je toga instrumentalizirano i funkcionalizirano.»¹⁰ Tamo gdje je sve usmjereno na «Što moram činiti?», tamo više čovjek ne zna što bi sa sobom ako i kada više nema što činiti. Zato biskup Kamphaus s pravom uzvikuje: «Bože nas očuvaj od spretnika ('mahera') u Crkvi, od pastoralnih stratega koji žele imati sve u šaci, na kraju i Boga samoga... Ništa ne trebamo manje nego religiozne rutinere ili funkcionare.»¹¹

6 KAMPHAUS, F., *nav. dj.*, str. 41.

7 *Isto*, str. 41.

8 Isti autor kaže: «Zajednicama i biskupu nije stalo do toga da se svećenici izrode u liturgijske funkcionare već su oni štoviše suodgovorni za zaštitu 'duhovnoga' u svećeniku.» *Isto*, str. 42.

9 *Isto*, str. 23.

10 *Usp. Isto*, str. 39.

11 *Usp. Isto*, str. 230-231.

Radni dan svećenika

Sve su donedavno samo biskupije imale na ulaznim vratima «radno vrijeme». Sada se ta pločica nalazi već na mnogim ulaznim vratima župnih domova. Ona može imati i svoje negativnosti i svoje prednosti. Stoljećima je bila navika – je li to samo navika? – da svećenik bude na raspolaganju 24 sata dnevno. To još uvijek nekako spada u bit svećeničke službe i njegova služenja. Koliko god znali da ni rob ne može služiti toliko dnevno, ipak nam teško pada da «doulos tou Kyriou» («rob/sluga Gospodinov») ne bi bio na raspolaganju ljudima bez obzira došli oni po neki dokument ili ga za nešto zvali dok on objeđuje ili večera, bez obzira na to što to vrijeme više nije njegovo radno vrijeme s pločice.

Bi li možda trebalo stvoriti određenu kulturu i kod drugih ljudi da postoji vrijeme kad se svećenika ne treba uznemirivati za nešto što nije hitno? Hoćemo li stvoriti taj mentalitet kod drugih ako sami kršimo svoje radno vrijeme – bilo da ostajemo na raspolaganju u svako vrijeme bilo da u vrijeme svoga radnoga vremena nismo na radnome mjestu (bez posebno opravdanih razloga)?

Vjerujem da Kamphaus ima pravo i da mu smijemo vjerovati, a i kod sebe primjenjivati kada on kaže: «Slobodan prostor koji služba otvara znači također ovo: moći reći 'ne' očekivanjima i nagomilavanja zadaća, reći ne 'elastičnom odlučnošću'.»¹²

Isti autor daje pomalo zastrašujuću analizu župnika: «Župnika se širi i 'izvlači'; trgan na sve strane i na kraju, iznutra rastrgan, on zadobiva fizičke i psihičke štete. Napet i preopterećen, on nije nikakav uzor koji pobuđuje na nasljedovanje (već) prije vizija horora. To ima posljedice za rast zvanja.»¹³

Podjela poslova

Zbrka koja se stvara zbog mnoštva poslova koji čekaju svećenika čine njegov radni dan od 0 do 24 raskomadanim. Često ne zna

¹² Isto, str. 41.

¹³ Isto, str. 87.

kada će jesti i kada spavati, ne zna ni kojim bi poslom prije započeo. Najvažnije je znati prioritete.

Kako bismo mogli normalno ljudski funkcionirati, potrebno je znati rasporediti posao i zatim se toga rasporeda i pridržavati. Svećenik nije enciklopedist i nije svaštar. Stoga ne može sve sam.

Pogledajmo primjer Mojsija. Vidjevši kako Mojsije, slušajući narod i krojeći pravdu od jutra do večeri, iscrpljuje i sebe, ali i narod, tast mu daje savjet: «Nije dobro kako radiš... I ti i taj narod s tobom potpuno ćete se iscrpsti. Taj je posao za te pretežak; sam ga ne možeš obavljati. Poslušaj me. Svjetovat ću te, i Bog će biti s tobom! Ti zastupaj narod pred Bogom; podastiri Bogu njihove razmirice. Poučavaj ih o zakonima i odredbama; svraćaj ih na put kojim moraju ići, upućuj ih na djela koja moraju vršiti. Onda proberi između svega puka ljude sposobne, bogobojazne i pouzdane, koji mrze mito, te ih postavi za glavare puku... Olakšaj sebi breme: neka ga oni s tobom nose. Ako tako uradiš – i Bog ti to odobri – moći ćeš izdržati, a sav ovaj narod odlaziti će kući u miru.»¹⁴

Ovo je izvrstan opis radnoga mjesta i radnog vremena svećenika danas! Točno su postavljeni prioriteti i cilj. Prioritet: zastupati narod, zatim poučavanje. Cilj: on će moći izdržati, a narod će odlaziti u miru.

Olakšaj sebi breme, neka ga vjernici s tobom nose. Za tebe samoga svećenički je posao pretežak i ne možeš ga obavljati sam.

Dosad je slika svećenika bila slika «supermana», nadčovjeka bez bremena, neumornog, radoholičara, bez osjećaja umora (ili čak uopće bez osjećaja). Isus je postao najbliži onda kad je pokazivao ljudske osjećaje, osobito kad je trpio. Farizejski odgojen Pavao postao je blizak kad je uvidio da se nema čime hvaliti osim svojim slabostima i kad je vidio da je jak onda kad je slab (usp. 2 Kor 12,10). Ivan Pavao II. nije manje svjedočio svijetu kad pred njim nije sakrivao do pred samu smrt svoje tjelesne patnje, kako kaže njegov nasljednik Benedikt XVI.: «Moram reći da za mene i posljednje godine njegova pontifikata nisu bile ništa manje važne, zbog poniznog svjedočanstva njegove patnje.»¹⁵ Samo i jedino za medije alarmantni

¹⁴ Izl 18, 18-23.

¹⁵ Cit. u: GRDEN, D., *Sakramenti svima ili samo revnima?*, u: *Glas Koncila* br. 33-34/2008., str. 6.

dnevnik svjetski poznate Majke Terezije s njenim opisima muka suhoće duše u kojoj ju je Gospodin držao dugo godina ne samo da ne umanjuje nego povećava njenu vrijednost, što mediji nisu shvatili. Ali često ni sami svećenici ne shvaćaju i sami iz sebe prave «supermane» jer ne žele pokazati svoje granice, svoje rane, svoje osobno siromaštvo, ne sluteći da su upravo i ovo blagoslovljena «sredstva» dobroga pastoralna: «Iskustvo osobnih rana nezamjenjiv je preduvjet za dušobrižničko služenje. Moramo preda se staviti svoje osobno siromaštvo i osobne granice ako ozbiljno želimo služiti drugima.»¹⁶

Olakšati sebi breme raznoraznih poslova koji čekaju svakoga svećenika ne znači da to treba činiti samo iz priznanja slabosti, odnosno da je i on samo čovjek, jer biti čovjek nije znak slabosti nego znak bogolikoga zajedništva budući da smo stvoreni na sliku Boga kao Trojstva, kao zajedništva triju božanskih osoba. Budući da vjernik krštenjem postaje punopravnim članom sveopćega svećeništva naroda Božjega, svećenik mu treba naglašavati i dužnosti koje iz toga proizlaze.

Taj iskorak i iz dogmatike i crkvenoga prava svojega vremena čini već papa Pio XII. kada u enciklici «Fidei donum» traži pomoć od biskupa cijeloga svijeta da s biskupijskim svećenicima na određeno vrijeme pomognu mladoj afričkoj Crkvi koja je u procvatu. On dogmatski i crkvenopravno obrazlaže svoje traženje pomoći: «Iako je pojedini biskup pastir samo jednoga dijela njemu povjerenoga stada, ipak je on pravovaljani nasljednik apostola prema Božjoj uredbi i određenju i s ostalim biskupima odgovoran za apostolski rad Crkve...»¹⁷

i danas jako puno govorimo o Župnom pastoralnom vijeću, ali još uvijek ispada da je ono tu zato da s njim možemo manipulirati i da nam u svemu povlađuje ili ga pak jednostavno ignoriramo kada stvaramo odluke. Možda će i kod nas doći vrijeme da će se ŽPV – ostajući i dalje savjetodavno tijelo – redovito pitati za savjet kada god se bilo koja odluka donosi.

¹⁶ KAMPHAUS, F., *nav. dj.*, str. 291.

¹⁷ PIO XII., *Fidei donum*, u: IVANČIĆ, S., *Misijski pokret dijecezanskog klera u Crkvi u Hrvata u povijesno-teološkom kontekstu*, TIM, Mostar, 2007., str. 235.

Možda ovako prikazana župa sliči minijaturnoj biskupiji: tamo svatko radi svoj posao. Zna se tko pere, tko čisti, tko planira, tko gradi. Možda bi i biskupije mogle i morale pripomoći gdje je to potrebno da župnik u župi ne bude svaštar i da ne mora misliti sam od kuhanja do popravljanja krova. Možda ni kod samoga biskupijskoga svećenika problem «podjele poslova» nije u tome da je on iznad ljudi i nedodirljiv i svemoguć, nego smo slabo navikli raditi i živjeti u skupini; više nagnuća imamo prema individualnome, što može dovesti do individualizma koji čovjeka ubija od poslova.

Odmor svećenika

O tome se govori tek u posljednje vrijeme. Tijekom stoljeća bilo je izgleda nezamislivo da bi svećenik imao svoj dnevni odmor, a kamoli godišnji. No možda su se nekad ipak više poštivala dnevna vremena pa je ljudima samo po sebi bilo razumljivo kada kome ne ići u kuću; isto tako i svećeniku.

No hoće li se svećenik koji je na raspolaganju 24 sata znati odmoriti onda kad ga drugi ne trebaju? Hoće li znati «ništa ne raditi», hoće li se znati opustiti?

Kad je veliki duhovni spisatelj, svećenik i psiholog Henri Nouwen uzeo slobodnu godinu od predavanja i otišao živjeti u tišini trapističkoga samostana, jedva čekajući da bude slobodan od mnogih papirića podsjetnika, pisama, poziva, odjednom u prvi čas nije znao što sada raditi kad ne više treba raditi ono što mu je bio svakodnevni posao i što ga je često opterećivalo: «Žalio sam se da mi se postavlja previše zahtjeva, ali sam se osjećao vrlo loše ako su oni ponekad izostali. Tužio sam se na teret korespondencije, ali me je rastuživao prazan poštanski sandučić. Mrmljao sam protiv zamornih putovanja zbog predavanja, ali sam osjećao duboko razočaranje ako nisu dolazili nikakvi pozivi. Sanjario sam s velikom nostalgijom o praznome stolu i istovremeno se bojao onoga dana kada bi zaista moj pisaći stol jednom bio prazan. Ukratko: žarko sam čeznuo da budem sam i istovremeno strahovao ostati sam.»¹⁸

18 NOUWEN, H. J. M., *Ich hörte auf die Stille*, Herder, Freiburg – Basel – Wien, 1978., str. 11-12.

Kada utihnu pozivi i posjeti svećeniku, što on tada može i što treba raditi? Moliti časoslov (za koji od svih poslova i svih dnevnih rastrganosti navečer više nema ni volje), čitati neku knjigu? Ili je bolje tada odlaziti u «pastoralni», ali i prijateljski pohod? Ako toga nema, ostaje još televizija?!

Ne znajući kako se odmarati sam, svećenik nerijetko ili odlazi u posjet ili provede navečer po nekoliko sati pred televizijom ili čitajući novine. Možda je tu i strah od samoće te bijeg od nje nalazimo u ovim stvarima? Slavni moralist Bernhard Häring još prije 40 godina kaže za redovničke osobe (a što jednako vrijedi za svećenike): «Još jednom izražavam mišljenje da posvećene ili redovničke osobe ne trebaju predugo biti pred televizijom. Moramo rabiti sredstva javnog priopćavanja radi odgoja, radi shvaćanja svijeta, ali to moramo činiti s unutarnjim odstojanjem, umjerenošću i mudrim korištenjem vremena... U naša vremena slobodu (pripadanja Kristu; moja op.)... često sprečava... znatiželja za sve što je senzacionalno. Vijesti se ne smiju propustiti; hrpa novina i radijskih programa čini se kao da je nužna za život. Bilo bi dobro odlučiti: 'Petkom neću čitati novine, osim ako se radi o mojoj profesiji; neću slušati radio i neću gledati televiziju'. Ovo može služiti za ublažavanje pretjerane znatiželje i za očuvanje unutarnje slobode. To je oblik praktične *askeze* (naglasio autor), ali autentične.»¹⁹

Pod «petkom» autor misli na nemrs kao znak askeze, odricanja. Petak je dakle ovdje simboličan. Činjenica je da se vjernici neće sablažnjavati ako ne znamo sve što je pisalo po novinama i ne pratimo sve televizijske emisije. Sablaznit će se prije ako nemamo vremena ni za njih ili ako im ne znamo reći kako moliti i kako meditirati i ako im nemamo ništa duhovnoga dati. A možda će se i sablazniti ako mi vrijeme provodimo manje-više kao mnogi drugi: dajući više vremena medijima nego osobnom čitanju, meditaciji, molitvi.

Vrlo je važno znati kako se *kreativno* odmarati. Trošenje puno vremena na medije čovjeka ne odmara nego čini još napetijim, jer je to cilj mnogih senzacionalnih napisa i emisija. Na to nas psiholozi već odavno do te mjere alarmiraju da su trošenje puno vremena

19 HÄRING, B., *I religiosi del futuro*, Ed. Paoline, Roma, 1970., str. 205-207.

na medije proglasili ovisnošću i stvoriti terapije, već za malu djecu, kako se odvikavati od te ovisnosti. Odraslim radoholičarima i onima koji aktivnosti pretvaraju u aktivizam preporučaju dnevno po nekoliko minuta ne činiti ništa.

Učimo od turizma. Shvatilo se da gostu za odmor nije dovoljno ponuditi more, pa čak ni samo izlete, nego mu treba ponuditi sadržaj koji će mu biti zanimljiv poslije mora i poslije izleta. Odmor u raznim rekreacijama uopće nije ljenčarenje. Odmor je kao i igra. Nijedna igra nije svaštarenje već ima svoja pravila, ona je često i te kakav napor, a ipak opušta. Igra, dakle, u sebi sadrži: poštivanje pravila, zahtijeva napor i koncentraciju, umara, a ipak opušta.

Kao gljive poslije kiše i u nas niču razne joge, zen, reiki i ine metode opuštanja i odmaranja. Njih posjećuju mnogi kršćani. Tamo se događa odmaranje, opuštanje pred jednim velikim Ništa. A mi imamo kršćansku meditaciju. Dok mnogi održavaju ove navedene tečajeve, svaka bi župa, u zamjenu za odmaranje i opuštanje pred velikim Ništa, mogle ponuditi tečaj kršćanske meditacije kako bismo se mogli naučiti svaki dan odmarati se i opušitati pred Bogom.

«...A JEDNO JE POTREBNO»

Caritas pastoralis

«Presbyterorum ordinis» (PO), Dekret o službi i životu prezbitera Drugog vatikanskog sabora, ne nameće više svećeniku na župi monašku duhovnost koja se nekako stoljećima sugerirala. To je ostatak (ne monaštvo kao takvo nego njegova pogrešna interpretacija!) dualističkoga poimanja svijeta i duhovnosti «fuga mundi», duhovnosti daleko od svijeta i daleke svijetu. Takvo je dualističko poimanje svijeta, koje se uvuklo u kršćanstvo i još traje, pogansko. I takva je duhovnost poganska, pa stoga ne može biti svećenička, jer kršćanski svećenik nije poganski svećenik. Kršćanstvo je ono koje povezuje sve stvoreno; njemu je sve stvorenje dobro, jer sve što je Bog stvorio jest dobro. Očuvanje stvorenoga, o čemu se danas toliko govori ne samo među vjeverama nego i u politici i u znanostima,

postaje nam svima primarnom zadaćom. Svagdje se upućuje apel: «Očuvajte stvoreno!»

Ključna je riječ za svećeničku duhovnost u ovome dokumentu «*caritas pastoralis*». Ona je apsolutno odbacivanje dualizma. Svaki pastoralni rad stoga *jest* odraz i sredstvo svećeničke duhovnosti, nju stvara i iz nje izvire. Svećeničku duhovnost dakle stvara i oblikuje katehiziranje, podjeljivanje sakramenata, na vrhuncu je njegove duhovnosti slavlje euharistije. Ali i oni materijalni radovi i razna organiziranja i predsjedanje raznim organizacijama isto stvaraju i oblikuju njegovu duhovnost. Ove mu djelatnosti pomažu da ne gradi monašku duhovnost za sebe radeći na župi, a osobna mu duhovnost pomaže da u sve ovo nabrojeno, i ono materijalno, unosi duh, kao što liječnik vjernik, fizičar vjernik u svoju znanost unosi svoj vjernički duh i iz njega djeluje i radi.

Za svećenika to vrijedi kudikamo više, jer njegovo izgrađivanje kraljevstva Božjega na zemlji ima «sredstva» koja su izravno vezana sa Svetim (naviještanje, podjeljivanje sakramenata, svjedočenje). Ako liječnika posvećuje njegov posao liječenja, ukoliko mu se preda humano i vjernički, ako čistača ulica posvećuje savjesno čišćenje ulica, onda svećenika i te kako treba posvećivati njegova služba sa svim rečenim što ona obuhvaća. «Svećenici postizavaju svetost na vlastit način tako što svoje dužnosti vrše iskreno i neumorno u Kristovu Duhu.»²⁰

No ipak je bitna razlika između svećeničke službe i ostalih službi. Čistača ulica ne posvećuje voda kojom čisti ulice nego način kako čisti. Voda koju svećenik rabi za podjeljivanje sakramenta krštenja nije više obična voda. Stoga ta voda i djelitelja krštenja može i treba posvećivati, kao i sve drugo što sačinjava njegovu djelatnost.

No on sve to može i «obavljati mehanički». Upravo da se to ne bi događalo, PO rabi ključnu riječ «*caritas pastoralis*». Sve ono što mu njegovo svećeničko zvanje nalaže činiti, on mora činiti ne samo sa sviješću nego s ljubavlju. A do nje treba mučno dolaziti i iz nje svaki dan iznova grabiti. Samo tako Crkva nema opasnosti da bude mrtva organizacija nego živi organizam, jer Crkva nije u

20 DEKRET O SLUŽBI I ŽIVOTU PREZBITERA *Presbyterorum ordinis (PO)*, br. 13.

prvom redu savršena organizacija nego živi organizam. Duhovnost i pastoral nisu stvari isplative ili neisplative. U svijetu gdje sve postaje trgovinom ono što se ne može platiti nikakvim novcem postaje sve siromašnije.²¹ A upravo je to ono što naš pastoral osmišljava, čini dapače kvalitetnijim i nama pomaže ostvarivati se.

Caritas pastoralis ne odnosi se u prvom redu na pitanje voli li svećenik svoj poziv i koliko ga voli, voli li ljude kojima naviješta Krista i dijeli sakramente. Caritas pastoralis polazi od prvoga pitanja upućenoga Petru, tek nakon kojega on postaje Stijena: «Ljubiš li me?» Dakle, u toj pastoralnoj riječi «caritas» stoji prije svega svećenikova ljubav prema Kristu koju on pronosi u svome pastoralnome djelovanju. Kakva je njegova ljubav prema Kristu, takvo će biti njegovo pastoralno djelovanje. Svoje osobno iskustvo – biti ljubljen od Krista i ljubiti Krista – on prenosi u ono što se od njega u pastoralu traži, odnosno ljudima Božju ljubav prema njima.²² Ona se ne može ničim mjeriti, nemjerljiva je. Ali ne može se imati iskustvo nje ukoliko svakodnevno ne nađemo vremena biti s Kristom. Kao što se svako zajedništvo – bračno, prijateljsko, radno – gubi u onome dubokome smislu riječi zajedništvo i pretvara u životarenje ili samo mehaničko biti jedni uz druge, a ne jedni s drugima, tako se isto caritas pastoralis pretvara u pastoral bez ljubavi ako svećenik ne daje odgovor na prvo Kristovo pitanje: «Ljubiš li me?» Tko ljubi, taj za onoga koga ljubi uza sve poslove nalazi vremena i sve poslove lakše i s dušom obavlja misleći na ljubljenu osobu.

Ovo isto govori i Apostolska pobudnica «Pastores dabo vobis», pa se stoga osvrnimo malo na nju. Treće poglavlje posvećeno je svećeničkoj duhovnosti koja se promatra pod ključem Isusovih riječi: «Duh Gospodnji na meni je» (Lk 4,18). Duh Gospodnji treba prebivati i na svakome svećeniku. Njegovo prebivanje očituje se u prvom redu u služenju narodu Božjemu. To služenje naziva se duhovnim životom svećenika.²³ To je nasljedovanje Krista. Nasljedovanje

21 Usp. KAMPHAUS, F., *nav. dj.*, str. 125. Na besplatni tečaj kršćanske meditacije u Rijeci, gradu s dvadesetak župa, ne dode ni 10 laika (premda sve župe dobiju obavijest), a na nekršćanske meditacije koje se plaćaju dolaze stotine kršćana u samoj Rijeci.

22 Usp. *Isto*, str. 147.

23 Usp. APOSTOLSKA POBUDNICA *Pastores dabo vobis*, Nadbiskupski duhovni stol Zagreb, Glas Koncila, Zagreb (bez godine izdanja; pretpostavljam da je to bilo 1992., iste godine kada je

vanje Krista znači živjeti njegovu «*caritas pastoralis* – pastoralnu ljubav». Svećenik je nadalje pozvan biti slikom Krista zaručnika, tj. pronositi njegovu ljubav svijetu. Treće obilježje svećenika i njegove duhovnosti jest sebedarje. I ovdje papa naglašava da pastoralna ljubav može živjeti u prvom redu od i iz slavlja euharistije. Naglasak se također stavlja na zajedništvo i jedinstvo «duhovnog života prezbitera i vršenja njegove službe».²⁴

Doista, tu je glavna točka, ali i glavni problem svećeničke duhovnosti. Njegovo djelovanje ne smije se odvojiti od njegove duhovnosti ni duhovnost od njegova konkretnog djelovanja. To je onaj preokret u svećeničkoj duhovnosti koja više nije ista – monaška – svim svećenicima nego ona djelatnost koju on obavlja izgrađuje ili barem treba usmjeravati njegovu duhovnost (svećenika u pastoralu, svećenika u poučavanju, svećenika u radu s bolesnicima itd.) koja se hrani onom hranom koja je dostupna svima: euharistija i molitva u širokom smislu riječi. Svakome je svećeniku na ređenju rečeno: «Budi svjestan onoga što činiš, i život uskladi s onim što u službi vršiš.» To posvješćivanje ističe se također u ovome dokumentu. Iz svećeničke trostruke službe: Riječi, sakramenta i služenja ljubavi proizlazi njegova duhovnost i njima se hrani. To znači da sluša što riječ Božja govori njemu, da on najprije sebe hrani sakramentima (posebno sakramentom pomirenja) i da mu služenje bude bratsko i u zajedništvu s biskupom. Svakom se svećeniku stavlja na srce evanđeoska radikalnost: poslušnost, čistoća i siromaštvo. Poslušnost traži «asketsku uzdržljivost, bilo da je riječ o navici ne prevelike navezanosti na vlastite prohtjeve ili na vlastite točke gledišta bilo u smislu ostavljanja prostora subraći da mogu pokazati svoje sposobnosti i talente bez ikakve ljubomore, zavisti i suparništva».²⁵ Celibat je vezan uz darovanje sebe i u sebi ima «zaručničko značenje».²⁶ Siromaštvo je vezano uz jednostavnost življenja svećenika i njegovu «pokretljivost», tj. slobodu hoda tamo kamo ga se šalje, bez opterećivanja materijalnim teretima, stvara zajedništvo dijeljenja, što obuhvaća

---

pobudnica izdana), br. 22.

24 *Isto*, br. 24.

25 *Isto*, br. 28.

26 *Isto*, br. 29.

«zauzimanje za pravedniju podjelu dobara među subraćom koja su pozvana na 'zajedništvo dobara'». ²⁷ Na kraju se spominje «inkardiacija» ne samo kao crkvenopravna stvar nego kao dio svećenikove duhovnosti, jer u njemu razvija osjećaj pripadnosti i predanosti koje su bitne komponente duhovnosti.

No ni ovaj se dokument ne bavi konkretno svećeničkom duhovnošću. Sve ostaje na onim bitnim stvarima koje on treba činiti, odnosno živjeti, ali pitanje *kako* dokument ne obrađuje. Kako učiniti da riječ Božja najprije meni govori, kako učiniti da sakramenti mene posvećuju, kako učiniti da moje služenje bude moje gospodarenje? Više puta se u ovome dokumentu i u ostalim našim dokumentima spominje riječ «svijest», ali čime hraniti i podići svijest?

Isto je i u dokumentu Kongregacije za kler, gdje se o svećeniku govori kao o «svećeniku i hostiji», tj. kako svećenik mora biti također hostija, ona koja se lomi i kojom se hranimo. ²⁸

Iz svih se dokumenata o svećeničkoj duhovnosti vidi da svećenik kao svjedok nije pitanje prihvaćanja istina vjere i njihova naviještanja nego nasljedovanja, odnosno ispravnije rečeno slijeđenja Krista, hoda za Kristom («pođi za mnom» = «hodaj iza mene»), ²⁹ što podrazumijeva stalnu kenozu, stalno lomljenje hostije. Jesu li putovi toga samo individualni i mogu li se individualizirati, odrediti – ili ne mogu – imajući cilj pred očima stalno? Znači li da sam taj «cilj pred očima» krči put hoda k njemu?

Danas se puno govori o služenju u Crkvi. Govorimo o svećeničkoj službi. Nekad se na kršćanskome Istoku puno više naglašavalo *kenosis*, u smislu Isusova «ponizi sam sebe» (Fil 2,8). To je više povezano s grčkom riječi *doulos*, rob. Koliko nam se god činilo pomalo pretjeranim Greshakeovo naglašavanje svećeničke *službe* kao one koja se može ostvariti samo u smislu poniženog, poslužničkog predanja (zajedno *kenosis* i *doule*) i koliko god on previše naglašava svećeničku službu kao «biti rob za druge» (poput Pavla, sluge i roba), točna mu je tvrdnja da je poziv u Bibliji vezan uz «teret

²⁷ Isto, br. 30.

²⁸ Usp. KONGREGACIJA ZA KLER, *Prezbiter – navjestitelj Riječi, služitelj sakramenata i voditelj zajednice kršćanskoga trećeg tisućljeća*, KS, Zagreb, 1999., str. 52-54.

²⁹ Usp. MRAKOVČIĆ, B., *La triplice chiamata di Pietro nel vangelo di Marco*, Roma, 2006.

poslanja».³⁰ Na tome Greshake gradi svećeničku duhovnost i to mu se doima kao ono – «samo jedno» je potrebno: biti rob i ne očekivati, kao rob, nikakve uspjehe, ne raditi za uspjehe. «Kako rob može očekivati uspjeh (vidljivi i kvantitativni) ako je Gospodin izgubio na neuspješnosti križa?»³¹

Milost

Ljubav nije osjećaj, ona je milost. Što je milost? Je li to ono što razrađuje skolastika? Poznata nam je slavna Buberova rečenica da je u Bibliji našao mnoga imena ili epitete za Boga, ali riječ uspjeh nije nijedno od Božjih imena.³²

Uspjeh je u čovjekovoj naravi. Ako je normalno da športaš želi postići što veći uspjeh, da to isto želi znanstvenik, političar i svaki čovjek, kako na svom radnome mjestu tako u svome osobnome životu, normalno je da i svećenik želi što bolje uspjeti na onome području gdje radi. Uostalom, ne daje li župnik svake godine u biskupiju statističke podatke i blagajničkoga dnevnika i matica? I bolje se osjeća i više elana ima u sebi i osjeća se korisnijim i ostvarenijim što više ima i vanjskoga uspjeha u svom pastoralnome radu: gdje je puno ljudi koji primaju sakramente, gdje ih puno ide na misu, gdje su mnogi aktivni na misi (ministranti, pjevači, čitači), gdje oni koji su krizmani ostaju vezani uz Crkvu, gdje je aktivno Župno pastoralno vijeće i Župno ekonomsko vijeće, gdje u župi žive razne molitvene, biblijske, karitativne, misijske zajednice, gdje crkva i izvana izgleda lijepa, gdje u župnom domu sve funkcionira. Za takav uspjeh traži se puno posla i puno ljudi. Takvo funkcioniranje može svećeniku dati poleta, ali ga može i gušiti.

Nitko od nas ne voli računati s riječju «neuspjeh» koja u sebi nosi dvije temeljne, recimo tako, pozitivnije stvari: ljudsku ograničenost i Božju milost. A ipak Bog računa s Abrahamovom starošću, Mojsijevom mucavošću, Davidovom mladošću, Rahabinim nemoćima. Isus računa s dvanaesticom što ribara što drugih zanata i s

30 GRESHAKE, G., *Priestersein*, Herder, Freiburg – Basel – Wien, 1982., str. 154.

31 *Isto*, str. 159.

32 Usp. KAMPHAUS, F., *nav. dj.*, str. 21.

njima započinje širiti svoje kraljevstvo, ne govoreći o uspjehu i ne potičući na uspjeh. Blaženi su mu oni koji nemaju, koji trpe, koji će prihvatiti da budu mučeni, koji se odriču sebe (i svojih uspjeha!), koji «uspješno» nose svoj svagdanji križ.

U svom radu i želji da sve dobro funkcionira zaboravljamo da se puno puta brinemo za mnoge stvari (usp. Lk 10,41), a zrno sâmo raste i kada mi spavamo (usp. Mk 4,27), da bez Gospodina ne možemo ništa (usp. Iv 15,5), drugim riječima: ne ovisi sve o nama; naposljetku, nakon toliko naših napora da postignemo što veći uspjeh i udaraca i programa i zahtjeva sa svih strana (i od župljana i iz svih biskupijskih tijela) – htjeli mi prihvatiti ili ne, ali i ovo su Isusove riječi: «Zaista, kažem vam, carinici i bludnice pretekoše vas u kraljevstvo Božje» (Mt 21,31). Sjetimo se još u ovoj Godini Pavla samoga Pavla i što je sve taj orijaš kršćanstva i misionar naroda u svojem navješćivanju radosne vijesti proživljavao. Čujmo samo ove njegove riječi: «Od Židova primio sam pet puta po četrdeset manje jednu (batinu). Triput sam bio šiban, jednom kamenovan, triput doživio brodolom, jednu noć i dan proveo sam u bezdanu. Česta putovanja, pogibli od rijeka, pogibli od razbojnika, pogibli od sunarodnjaka, pogibli od pogana, pogibli u gradu, pogibli u pustinji, pogibli na moru, pogibli od lažne braće; u trudu i naporu, često u nespavanju, u gladi i žeđi, često u postovima, u studeni i golotinji» (2 Kor 11,24-27). S ovim se nitko od nas ne bi želio poistovjetiti.

Ako ne prihvatimo i neuspjehe kao dio djelovanja i rada, onda će nas sva dobra funkcioniranja u pastoralu frustrirati. To može dovesti do toga da radimo za Boga, ali ne s Bogom, jer jednostavno više nemamo vremena za njega. Ne bi li se to pomalo moglo nazvati «pastoralom bez Boga»? Već odavno postoje književnost i ostale umjetnosti bez Boga; meditacije joge, zena, transcendentalne i mnoge druge jesu meditacije bez Boga, postoje i sotonske zajednice koje se prozivaju religijama ne samo bez Boga nego protiv Boga. I kod nas se događa da smo najprije govorili s Bogom, onda o Bogu, a onda nam još preostaje govoriti o govorniku o Bogu.³³

33 Usp. *Isto*, str. 82.

Ako ne vidimo da je milost ona koja u pastoralu s nama računa upravo ovakvima kakvi jesmo i nama takvima upravlja i nas takve vodi, onda smo zaista upali u pastoral bez Boga. Pastoral bez Boga, koliko god za Boga radili, znojili se i podnosili pavlovske muke, u biti je bezbožan. To je kao kada bi čovjek radio danonoćno za svoju obitelj, ubijao se od poslova, a nikad ne bi našao vremena jednostavno sjesti tu – biti s obitelji, slušati članove obitelji, opustiti se s njima. Takav se ne bi znao opustiti, ne bi se znao ponašati u jednoj situaciji u kojoj sada ne radi za obitelj nego sada živi s obitelji.

Iz Isusovih riječi o zrnu koje samo raste nikao je takozvani «katolički roman» sa svojim velikanima: Bernanos, Claudel, Mauriac, Pegyu, Greem Green, Julien Green, Endo. Njihovi svećenici niti slavno žive niti slavno umiru. A ipak nisu oni glavni nositelji njihovih romana nego je nevidljiva milost ona koja s njima čini više puta isto tako nevidljiva čuda koja ni oni sami ne vide, što je jako dobro.

Dakle, milost, a ne uspjeh – prvo je što trebamo tražiti. Mi bismo htjeli odmah uhvatiti 153 ribe iz Ivanova evanđelja (usp. Iv 21,1-12), toliko riba da nam mreže pucaju te moramo dozivati u pomoć druge kolege svećenike i biskupa da nam ih pomognu podići, toliko riba – i to prije Uskrsa i prije nego što smo cijelu noć lovili i doživjeli, poput Petra, razočaranje praznih mreža, prije nego što smo rekli: «...ali na tvoju riječ bacit ću mreže» (usp. Lk 5,5).

Htjeli bismo znati što ćemo dobiti prije nego što smo «sve» ostavili. Naime, Petrovo pitanje: «Evo, mi ostavimo svoje...» otkriva da Petar nije sve svoje ostavio. Nije ostavio misao na dobit, na nagradu koja stoga čeka one koji su sve ostavili. Stoga je simpatičan Isusov odgovor Petru: ne vi, nego: «...nema ga tko bi ostavio... a da ne bi primio».

Mi znamo, kako kaže biskup Kamphaus, da Isusova glava nije okrunjena lovorovim vijencem nego trnovom krunom. Barem njemu nije strano iskustvo neuspjeha. Možda mi tako brzo želimo dohvatiti cilj uskrsnuća da ne zamjećujemo ili izbjegavamo da se do toga cilja dolazi i našim neuspjesima na koje Krist sigurno računa: «On ide tamnim putovima nemoći i poraza sve do mrtve točke... On se u Getsemaniju odriče mača (Mt 26,51 sl.), slobodno ide na suđenje

koje mu ne daje nikakvu šansu, radije sebe daje pribiti na križ nego da pribija druge.»³⁴ To je svima nama pomalo neprihvatljiva logika evanđelja.

Caritas pastoralis svoj vrhunac nalazi, ako hoćemo svoju najveću nagradu i vrhunac milosti koju nam Bog može dati, izraženu u Pavlovim riječima: «Da, htio bih ja sâm proklet biti, odvojen od Krista, za braću svoju...» (Rim 9,3).

Tu–biti: živjeti

Gdje god čovjek radi ne zato da čisto obavi posao nego gdje on sebe želi dati u sve ono što radi (što je jednostavno nemoguće), osjetit će ono što je osjetio tadašnji prefekt Kongregacije za nauk vjere kardinal Ratzinger, odgovarajući u jednom intervjuu: «Često se pitam kako još mogu ispunjavati obveze i u drugim kongregacijama te pritom ostati čovjek i ne zapustiti svoje osobne odnose.»³⁵

Sam će reći u istom intervjuu: «Moramo shvatiti da ne postoji svećenik koji odgovara idealiziranoj slici svećenika.»³⁶ Takvoga ne prikazuje ni Drugi vatikanski sabor, kada najprije stavlja kao izvore njegove duhovnosti pastoralno djelovanje. Ali da bi to pastoralno djelovanje bilo ne mehaničko nego da svećenik zaista bude tu u onome što čini, Presbyterorum ordinis nabraja još neka «sredstva» koja ne smijemo shvatiti ni doslovno kao sredstva, a još manje kao pomoćna sredstva. Mnoga su od njih nabrojena u dokumentu: I pastoralno djelovanje svećenika koji poučava i dijeli sakramente i osobna duhovnost neodvojive su, ne gube se, ne nestaju jedno u drugome već žive poput dviju Isusovih neodvojivih naravi. Ako se odvajaju, onda neće postojati ni caritas pastoralis ni duhovnost. Među «sredstva» – ali puno je bolje reći «načini» ili «putovi», jer duhovni život po sebi nema sredstva nego načine življenja, odnosno putove življenja za koje je važno na koji se način žive – dokument ubraja: dnevno čitanje i slušanje riječi Božje (gdje se misli na osobno bav-

34 Isto, str. 76.

35 RATZINGER, J., *Sol zemlje. Kršćanstvo i Katolička crkva na prijelazu stoljeća (Razgovor s novinarom Peterom Seewaldom)*, Mozaik knjiga, Zagreb, 1997., str. 111.

36 Isto, str. 112.

ljenje njom, ne samo na čitanje i slušanje riječi Božje u liturgijskome činu), mrtvljenje tijela, dnevno prikazivanje mise (barem je jasno da misa ne može biti «sredstvo» duhovnosti nego najizvršnji put) i sebe Bogu, osobna askeza i molitva i drugo.³⁷

U *caritas pastoralis* nužno spada «sjedenje do nogu Gospodinovih». Možda se osjećamo previše emancipiranima, možda nam ovo «sjedenje do nogu Gospodinovih» slični na ropsko, mazohističko ponašanje ili neku čudnu srednjovjekovnu duhovnost. Dovoljno je ipak samo malo i danas vidjeti i stvarnost i simboliku istočnjačkog sjedenja do nogu te ćemo odmah uvidjeti da to nema nikakve veze sa zapadnjačkom nelagodom i zapadnjačkim predrasudama, jer za istočnjaka to je znak opuštanja i znak blizine s drugim.

Sjediti do nogu Gospodinovih znači zaista biti tu, odmarati se od drugih aktivnosti, ali biti pozoran i dušom i tijelom. Kad su sve aktivnosti umirene, onda se može aktivno slušati, i to upijati svaku riječ sugovornika.³⁸ Ne radi se, dakle, o sjedenju do nogu nego o usredotočenju svega na slušanje. Već za Stari zavjet, koji zabranjuje bilo kakvu izradu slike ili kipa Boga, sve se usmjerava na slušanje Boga. Slušanje je i u kršćanskoj duhovnosti viši stupanj duhovnosti i viši stupanj meditacije, koja započinje najprije «gledanjem» slike koju nam evanđelje nudi, a onda se postupno gubi gledanje, postaje bespotrebno i čak ometa, jer se sve usredotočuje na slušanje.

Ni slušanje nije slušanja radi nego da se to slušanje prenese u čin. Slušanje je dakle vezano uz memoriju, pamćenje točno onoga što i kako trebam činiti. Memorija u kršćanstvu ima veliku ulogu. Ne misli se na ono vanjsko pamćenje nego na memoriju koja ima liturgijsko značenje. Memorija, spomen-čin večere Gospodnje pretvara kruh u Tijelo Kristovo, a vino u krv Kristovu. Takvo slušanje i memorija čine od svećeničkih čina naviještanja i dijeljenja sakramenata i cjelokupnoga pastoralna da to ne bude mehaničko činjenje nego upravo neprestano utjelovljenje Kristove nazočnosti, uvođenje Krista u svaki čin koji činim za njega kako bih ga činio s njim.

Za to imamo primjer u samome Isusu, u njegovu trajnom povlačenju u osamu, u razgovor s Ocem, u kojemu on ne ostaje, iz

³⁷ *PO*, br. 13-14.

³⁸ Sjetimo se položaja tijela u istočnjačkim meditacijama joge i zena: sjedenje u lotos položaju.

kojega izlazi i nastavlja djelovati novim snagama, novim elanom. Nikada on iz tih (dugih) razgovora s Ocem ne izlazi turoban nego, naprotiv, redovito se nakon toga događa nešto velikoga. Kao da su mu trebali ti razgovori s Ocem da bi mogao opet pokretati nešto novoga. Ne isključimo ni njegov posljednji zemaljski razgovor s Ocem u Getsemaniju, bez kojega ne bi bilo ni prihvaćanja križa.

Shvaćanjem pastorala samo kao aktivnosti koja se pretvara u aktivizam, koliko god uspjeha poželi u takvome radu, kad-tad će svećenici koji samo tako djeluju, samo tako funkcioniraju i samo tako žive osjetiti frustriranost. Stvarno je opterećenje stalno misliti kako i što govoriti o Bogu i stalno živjeti pod pritiskom što sve moramo činiti za druge.³⁹ Zadaća svećenika ipak je u prvome redu govoriti s Bogom, odnosno šutjeti pred Bogom. Bez toga sve se djelovanje pretvara u duhovni konzumizam.⁴⁰

Upravo da se to ne dogodi i, što je još gore, da se iz toga duhovnoga konzumizma ne izgubi i ono malo duhovnoga te da ne oстане samo još konzumizam, stalno se naglašava trajna povezanost svećenikove duhovnosti i njegovoga pastorala što, kada je zajedno, doista sačinjava njegov identitet. Ratzinger također naglašava: «...svećenikova askeza ne smije biti postavljena pored pastoralnoga djelovanja, gotovo kao da se radi o dodatnom poslu, još jednoj zadaći koja još više opterećuje moj dan. Upravo u djelovanju ja učim nadvladavati samoga sebe, gubiti i davati svoj život. U razočaranju i u neuspjehu učim se odricanju, prihvaćanju patnje, distanciranju od sebe samoga. U radosti uspjeha učim se zahvalnosti. U slavljenju sakramenata sâm sam iznutra obdaren. Doista, ja ne obavljam neku vanjsku dužnost već govorim s Kristom i, putem Krista, s trojstvenim Bogom, te tako molim s drugima i za druge. Ova askeza službe, sama služba kao istinska askeza mogega života bez sumnje je vrlo važan element koji zahtijeva trajno svjesno vježbanje i unutarnje oblikovanje djelovanja polazeći od biti.» Ali uz dva elementa: življenje službe kao askeze, sakramentalno djelovanje kao osobni susret s Kristom, Ratzinger na-

39 Ovdje je naglasak u činjenju, ne u zastupanju. «Što mogu za Vas učiniti» u sebi uključuje distanciranost od drugoga. Za razliku od toga, zastupništvo ne čini nešto za nekoga nego čini tako na mjestu nekoga da se to pretvara u osobno djelo i onoga koji čini i onoga za koga se čini!

40 Usp. KAMPHAUS, F., *nav. dj.*, str. 59.

glašava treći element bez kojega ova dva ovako ne bi djelovala: «... potrebni su trenuci predaha, kako bi se doista ostvarila ova unutarnja orijentiranost.»⁴¹ «Ako se netko posve prepušta Bogu i njemu predaje svoj život, onda može bez problema pustiti mnoge stvari kao čovjek koji nalazi blago svojega života i za njega sve prodaje (usp. Mt 1,44).»⁴²

Bibličar, profesor, biskup, kardinal Martini s pravom kaže: «Tko ne čini ono što propovijeda, malo-pomalo stavlja se u položaj da bude izložen napadima neprijatelja.»⁴³ Smatram da bi adekvatnije bilo reći «tko ne živi», jer ne radi se o vječnome činjenju nečega nego o življenju onoga što se čini. Inače i najbolji «čini» i vrlo uspješno podjeljivanje brojnih sakramenata mogu se obavljati mehanički. Što je najgore, svećenik sâm to ne mora zamijetiti, ali drugi ljudi hoće! Njegova radost zbog puno podijeljenih sakramenata još ne znači da ih sam u sebi proživljava. S vremenom i samo obavljanje puno svetih čina lako dovodi do nezadovoljstva i neispunjenosti. Ključ svećeničke duhovnosti ostaje: *Živi što činiš i što propovijedaš.*

Samo jedno

U kršćanskoj duhovnosti postoji velika šarolikost, od raznih oblika duhovnosti, raznoraznih molitava i pobožnosti, do raznoraznih redovničkih i laičkih karizmi. Možda je to dovelo do prevelike inflacije duhovnosti, pa već postaje modom iznaći nešto novog duhovnoga. U biti sva ta različita duhovnost treba težiti prema jednome. Sve-jedno, sve ide prema jedinstvu koje ostaje, kao i buduće sjedinjenje Crkava, jedinstvo u različitosti. Vrhunac je kršćanske duhovnosti sve-jedno. Ako toga nema, onda se ne može govoriti o duhovnosti, onda smo stavili sebe ispred, a ne Boga. Nama mora postati sve-jedno na kojem polju radili (naravno da to ne izuzima vidjeti za što imamo afinitete kako bismo tu najviše dali od sebe; tamo gdje se najviše dajemo, najviše se ostvarujemo; samoostvarenje jednako je sebedarju). Duhovnost prestaje tamo gdje prevladava

41 RATZINGER, J., *Il ministero e la vita dei presbiteri*, str. 100-101.

42 *Isto*, str. 126.

43 MARTINI, C.M., *L'itinerario spirituale dei Dodici*, Borla, Roma, 1981., str. 107.

isključivost (isključivo ove molitve, odnosno pobožnosti, isključivo ovi poslovi i na ovome mjestu, isključivo ovakav način življenja).⁴⁴ Duhovnost nije svaštarenje, ali nije ni isključivost. Duhovno svejedno ima samo jedan cilj pa onda čovjeku nije od bitnoga značenja gdje će biti i što će raditi.

Ali do toga «jednoga», kako bi sve što jesam, živim i radim ulazilo u to «jedno» i iz njega izranjalo, treba dolaziti. Na tome se «jednome» valja svakodnevno hraniti, poжити i svekoliko okrepļivati. Hraniti se, utaživati žeđ i okrepļivati se na više izvora znači gubiti se za ono bitno.

Mojsijev tast, očito Bog preko njega, izlučuje od poslova koje Mojsije čini i kojima opterećuje sebe, ali i narod, ono bitno što Mojsije treba činiti: zastupaj narod pred Bogom; poučavaj; svraćaj narod na put; upućuj ih na djela. To moraju biti Mojsijeve primarne zadaće, a sve drugo mora pustiti i prepustiti drugima. Prisjetimo se da se ova selekcija poslova događa zato što je sve ostalo što je Mojsije dosad činio s narodom i za narod bilo preteško za njega. To djeluje iscrpljujuće i iscrpljuje njega i narod. Bude li, naprotiv, Mojsije obavljao svoje primarne zadaće, one koje će dakle bitno pripadati njemu, on neće iscrpljivati sebe i neće svoju iscrpljenost prenositi na druge.

Ratzinger citira često vrlo neugodnoga književnika, jednoga od predstavnika tzv. antidrame koji, nakon svojih mnogih scena apsurda dolazeći do bogatstva kršćanstva, kritizira Crkvu na svoj način: «'Crkva ne želi izgubiti svoje mušterije već želi pridobiti i nove članove. Posljedica je toga jedna vrsta posvjetovljenja koje je doista jadno... Svijet se gubi, Crkva se gubi u svijetu, župnici su glupi i osrednji' – točno isto to on bi mogao reći sigurno i za biskupe! – 'oni su sretni što su samo ljudi kao svi drugi osrednji, lijevi malograđani. U crkvi sam čuo govoriti jednoga župnika: Budimo veseli, stisnimo si ruke... Isus vam radosno želi ugodan dan. – Uskoro ćemo za pričest kruha i vina napraviti jedan bar, dijeliti sendviče i beaujolais (crveno francusko vino; moja op.). Meni se to čini velikom glupošću, potpuno neduhovno: bratstvo niti je osrednjost niti bratimļjenje. Mi trebamo izvanvremensko, jer što je religija bez Svetoga.» Ratzinger

⁴⁴ Nije uludo Terezija Avilska svojim sestrama govorila da im je duhovnost i pobožnost u loncima.

iz toga zaključuje «da se ovome svijetu ne može služiti banalnim revnovanjem. On (svijet) ne treba potvrdu nego preobrazbu, radikalnost evanđelja.»⁴⁵

U nekim se liturgijama Sveto pretvara u korisno društveno okupljanje ili individualističko zadovoljenje emocija, a lijepe crkve s oltarom kao središtem u barska slavlja samo za odabrane.

Slavljenje euharistije onako kakva je njezina bit ne isključuje pravo bratstvo ni iskustvo. Ali predvodnika slavlja podsjeća najprije na ono što kaže Ratzinger: «Najljepša je i najuzvišenija služba svećenika da smije biti službenik ove svete gozbe, da smije kruh jedinstva promijeniti i podijeliti. Za njega će također ovaj kruh imati dvostruko značenje. I njega će podsjećati na križ: na kraju i on mora na neki način *biti Božje zrno pšenice* (naglasio autor). On se ne može zadovoljiti pružanjem samo riječi i vanjskih čina već mora tu doprinijeti dio krvi svoga srca – samoga sebe. Njegova je sudbina vezana uz Boga... To znači poneki napad izvana i neuspjeh... patnja zbog zatajenja, svijest da nije uvijek bio stvarno zrno pšenice, a možda je ovo ono što najviše tišti, najteže od svega: tako malo učinjenoga pred tako puno zadaća... Ali za svećenika zrno pšenice ne upućuje samo na križ. I za njega je to znak Božje radosti... usred slabosti dolazi do pobjede milosti.»⁴⁶

Stoga je euharistija zaista slavljenje. Svi mogu moliti, svi mogu u nuždi podijeliti sakrament krštenja, svi mogu na ovaj ili onaj način naviještati, ali samo svećenik može predsjedati euharistijskim slavljem, slaviti ga uvijek u zajedništvu. Zato bi euharistija morala biti «središte svećeničkoga života» te je stoga ona više nego ceremonija. «Ona je način življenja.»⁴⁷ Ali i utječe na način življenja, ovisno i o tome kako ju svećenik slavi odnosno doživljava – proživljava.

45 RATZINGER, J./BENEDIKT XVI., *Diener eurer Freude. Meditationen über die priesterliche Spiritualität*, Herder, Freiburg – Basel – Wien, 2006., str. 106-107.

46 *Isto*, str. 21-22. Za poimanje euharistije koja se nastavlja poslije euharistije u konkretnome služanju čovjeku u potrebi, za takozvanu «socijalnu dimenziju euharistije» vid: *Isto*, str. 54.

47 *Isto*, str. 68.

Zastupati – moliti

Na je prvom mjestu «popisa poslova odnosno djelatnosti» koje Mojsije treba činiti zastupati narod pred Bogom. Novozavjetni svećenik već u definiciji mise, odnosno euharistijskoga slavlja ima upravo tu ulogu. Kao što je Isus Krist tako zastupao čovječanstvo pred Ocem tako da «ne bijaše na njem ljepote ni sjaja..., ni ljupkosti...A on je naše bolesti ponio, naše boli na se uzeo... Za naše grijehе probodoše njega, za opačine naše njega satriješe. Na njega pade kazna – radi našeg mira, njegove nas rane iscijeliše»,⁴⁸ tako i svećenik mora zastupati.

Ovdje se vidi da biti zastupnik znači na sebe preuzeti ono u čemu drugoga zastupam. Zastupati dakle znači biti na mjestu drugoga, poistovjetiti se s drugim, u smislu da radost i nada, žalost i tjeskoba drugoga postanu moja radost i nada, žalost i tjeskoba, kako kaže početak dokumenta *Gaudium et spes*.

Svećenik to ne može učiniti kako je učinio Krist, spasiivši nas svojom jedincatom žrtvom na križu. Ali svećenik i dalje ima prvu zadaću zastupati svoj narod, što može učiniti u žrtvi molitve ne samo za narod koji mu je povjeren nego i s narodom koji mu je povjeren, ali i na mjestu onih kojima je molitva nešto daleko. Upravo takvo zastupništvo (moliti tako kao da moli onaj koji ne moli, odnosno molitvom zastupati onoga koji ne moli) osmišljava u Katoličkoj crkvi i one koji su svoj život posvetili kontemplaciji koja time postaje akcijom kontemplacije i pastoralom molitve. Dakle, čak se više ni tamo ne spominje u prvom mjestu «osobno posvećenje» jer ono ne dolazi toliko iz stalnoga moljenja za sebe (tu se može i izgubiti) nego iz davanja sebe za druge, življenje na mjestu drugih. I tamo se naglašava kao ključna riječ osobnoga posvećenja «*caritas pastoralis*», gdje se posvećuju prvoj točki Mojsijeva pastorala: zastupati pred Bogom.

Na svom susretu za vrijeme godišnjega odmora sa svećenicima i bogoslovima papa je 6. kolovoza o.g. u katedrali u Brixenu između ostalog rekao da je u zahtjevnim pastoralnim situacijama danas važna «hrabrost za ograničenje i jasnoća prioriteta... Temeljni je priori-

48 Usp. Izl 5,2-5.

tet svećeničkog života biti s Gospodinom te stoga imati vremena za molitvu... (Svećenik je pozvan) biti molitelj za druge... (Ljudi) žele svećenika koji se istinski trudi živjeti s Gospodinom te je stoga uistinu za ljude... no koji onda također zna što drugi mogu bolje nego on sam...»⁴⁹ Na drugome mjestu on kaže da Krista drugima može donositi samo onaj tko je sâm iskusio što znači u osobnoj molitvi biti s njim i smatra da je razlog posustajanja kod mnogih svećenika u prvome redu to što zbog puno poslova nisu više nalazili vremena za molitvu i duhovno-meditativno čitanje Sv. pisma.⁵⁰ Još je prije kao teolog i kardinal napisao: «Imati vremena za Boga, stajati osobno i intimno pred njim, pastoralni je prioritet jednake vrijednosti, dapače, pod nekim okolnostima upravo veći od svih drugih prednosti. Ne radi se o dodatnom poslu nego o disanju duše, bez čega nužno ostajemo bez daha, temeljni način dolaženja k sebi od aktivnosti i učenja kako nanovo voljeti ostaje traženje unutarnjega lica Božjega, što nam uvijek vraća Božju radost.»⁵¹

Biti s Gospodinom i imati vremena za molitvu treba dakle biti temeljni prioritet svećeničkog života. To znači da molitvu ne možemo odložiti za kasnije, kad pozavršavamo druge poslove, jer u «opis svećeničkih poslova» ipak spada na prvome mjestu redovna molitva, prema kojoj onda on uređuje radni dan i dnevni red. Tu se sigurno ne misli na beskrajne monaške molitve nego u prvom redu na časoslov i na određeno dnevno vrijeme gdje smo jednostavno tu uz Gospodina, poput Marije koja je sjedila do njegovih nogu i slušala. Hoćemo li to nazvati meditacijom, razmatranjem, kontemplacijom, to nije bitno. Ali bitno je gajiti tu vrstu molitve šutnje ili tišine gdje, najbolje uz polagano čitanje prije svega Novoga zavjeta, osluškujem što te riječi Božje sada meni kazuju. To je taj molitveni izvor koji čini da ne čitam misu nego slavim euharistiju, ne dajem mehanički sakramente nego ih srcem podjeljujem. Mnoge banalnosti kojima sam se morao i kojima ću se morati baviti, i za koje nemam volje i koje me ni malo ne ispunjavaju, putem ove vrste molitve dobivaju svoj smisao, odnosno svoje mjesto u mom životu.

49 Cit. u GRDEN, D., *nav. dj.*

50 Usp. RATZINGER, J., *Diener eurer Freude*, str. 76-77.

51 RATZINGER, J., *Il ministero e la vita dei presbiteri*, str. 102.

Tako ne bih želio shvatiti pod time «jedno je potrebno» samo polusatnu osobnu meditaciju ili molitvu (gdje ne mislim sada na nabranje svih potreba i ljudi u molitvama) nego nužnost dnevnoga povlačenja u osamu, u «biti tu s Gospodinom» kako bi iz toga moglo – nužno – proizlaziti ono drugo, što isto spada u «jedno». Naime, kako bi rekao Tilmann, biti sa sviješću pri onome što činim.⁵² Ovo nema nikakve veze s euforijama, čak ni s lijepim osjećajima. «Jedno» znači jednostavno činiti jedno, ne dvoje istovremeno. Poučavanje o sakramentima jednostavno je poučavanje o njima, a ne unaprijed opterećivanje sebe time kako su sakramenti za mnoge koji ih primaju samo običaj. Koliko god to točno bilo, ovo opterećivanje koje unosim već u pripremu neminovno djeluje na sam način pripremanja, bio ja toga svjestan ili ne. Isto je vrlo važno čuti najprije što nedjeljno evanđelje, na čiju temu želim pripremiti propovijed, govori meni (koji mogu i umrijeti prije nedjelje pa tako niti sam propovijedao drugima niti «čuo» što riječ Božja kaže meni). To je veliko opterećenje, jer podsvijest odmah radi u smislu što ću drugima reći. Papa Ivan Pavao II. u svom Apostolskom pismu «Ulaskom u novo tisućljeće» stavlja najprije naslov «Slušanje Riječi», a onda «Navještaj Riječi».⁵³ «Jedno je potrebno» činiti, ne dvoje u isto vrijeme. U isto vrijeme mogu biti samo kod jedne stvari. Biti u isto vrijeme kod više stvari već znači rastrganost koja neminovno dovodi do frustracija.

Ne mogu naučiti druge moliti ako sâm, kako je to Isus slikovito rekao, ne zatvorim svoja vrata i ne pomolim se Gospodinu, ako ne zatvorim dnevno malo svoje druge poslove i ne posvetim se ovome radu: molitvi. Moliti znači ostati-bitu u Kristu i Kristovo ostati-bitu u nama. To se ne može događati ako o tome govorimo teoretski, to valja svaki dan primjenjivati. Takva uzajamnost koja se događa u molitvi kao bit molitve jest, kaže papa u navedenom Apostolskom pismu «bit, duša kršćanskog života i uvjet svakoga vjerodostojnog

52 TILMANN, K., *Die Einführung zur Meditation*, 1, Benziger, Zürich – Einsiedeln – Köln, 1976.

53 Usp. IVAN PAVAO II., *Novo millenio ineunte (Ulaskom u novo tisućljeće)*, KS, Zagreb, 2001., br. 39-41; također KONGREGACIJA ZA KLER, *Prezbiter – navjestitelj Riječi, služitelj sakramenta i voditelj zajednice kršćanskoga trećeg tisućljeća*, KS, Zagreb, 1999., str. 29; IVAN PAVAO II., *Pastores dabo vobis*, Nadbiskupski duhovni stol – Glas Koncila, Zagreb, 1992., br. 26.

pastoralnog života».⁵⁴ Ona je ustvari sam pastoralni život (župe i svećenika) jer, nastavlja papa, «naše kršćanske zajednice trebaju postati *vjerodostojne 'škole molitve'*»,⁵⁵ od prosidbene do one kontemplativne. Papa čak traži da odgoj za molitvu u svojim različitim oblicima bude «važna točka svakog pastoralnog planiranja».⁵⁶ Dakle, molitva ne može biti ni negdje na kraju pastoralnoga plana ni pastoralnoga dana ni osobnoga života. Ni ovdje se ne radi o primjenjivanju raznih vrsta i načina moljenja nego o osobnom duhovnom životu. Stoga je riječ molitva ujedno jedan od glavnih sinonima za osobni duhovni život, kao što je Rahnerova riječ «mistika» sinonim za sveukupni duhovni život kršćanina. Ako toga nema, nestat će, prema njemu, i samoga kršćanstva jer, prema njemu, kršćanin sutrašnjice ili će biti mistik ili ga neće biti. Za molitvu Kamphaus kaže da je neminovna za svećenika te je i on ubraja u djelatnost (kao što je i odmaranje ustvari djelatnost, djelovanje): «Molitva je kao dah vjere. U molitvi radi se o biti ili ne biti vjere i svećenika. Molitva ne zamjenjuje djelovanje. Ona je sama djelovanje koje se ničim ne može zamijeniti.»⁵⁷

Uzimajući molitvu i razvijanje duhovnog života kao bit pastora razriješili smo, barem u teoriji, problem nemogućnosti nalaženja vremena za «jedno potrebno» uz tolike pastoralne potrebe koje se nameću i gomilaju, jer ovo spada u bit pastoralnih potreba, posebno danas kada su ljudi – mnogi naši župljani uz misu, sakramente, razne klasične pobožnosti i molitve, razne molitvene, biblijske i ine skupine – žedni duhovnoga i tu svoju žeđ, ne mogavši ju potpuno utažiti «kod nas», odnosno u svojoj vjeri, traže u plaćenim raznim istočnjačkim ponudama.

Možda je i to znak da nisu kod službenika Crkve našli da im je duhovno najvažnije, da su sami našli to jedno potrebno, tu jednu njivu, taj jedan dragi kamen, i da za to i s tim i od toga žive. I da od toga polaze sve njihove ostale dužnosti koje imaju i mnoge nepredviđene koje im se nameću. Da, dakle, svećenicima nije najvažniji skupi auto, da im nije najvažniji vrlo komforan župni stan, da im nije

54 IVAN PAVAO II., *Novo millenio ineunte*, br. 32.

55 *Isto*, br. 33.

56 *Isto*, br. 34.

57 Usp. KAMPHAUS, F., *Isto*, str. 203.

najvažnije ubijati se poslovima nego im je čovjek u potrebi (možda samo jednoj) važniji od svih ostalih aktivnosti, da aktivnosti zna podijeliti s drugima i da ih nikad ne pretvara u aktivizam. Jednostavno: da se kod njih izmjenjuju akcija i kontemplacija, da molitva u bilo kojem njezinom obliku i rad kod njih idu zajedno. Molitva u smislu osobnoga stajanja pred Bogom, odnosno sjedenja do Kristovih nogu, znači jednostavno da mi imamo više povjerenja u njega nego u sebe. Molitva je znak povjerenja u Krista.⁵⁸

Možda tada mnoštvu naših vjernika neće biti potrebni ni joga, ni zen, ni reiki, ni transcendentalna meditacija ni kao opuštanje, jer će se u svojoj župi naučiti «opuštati pred Bogom», a ne pred zenovskom točkom, tražeći Boga, a ne prazninu. Osobito te tehnike neće rabiti da bi se bolje približili Bogu i Kristu Biblije. Ostaje ipak uvjet: ako im mi približimo Boga i Krista Biblije. A približiti nekome nešto možemo samo ako je to nama samima blizu.

Biti blizu Bogu znači s njim komunicirati. «Gdje prestaje razgovor, prestaje povezanost... Osobna povezanost (s Bogom) traži osobnu molitvu.»⁵⁹ Greshake posebno naglašava redovitu osobnu molitvu svećenika "C više u smislu «šutljivog čekanja pred Bogom» "C kao prvu točku njegove duhovnosti i čak prvi poticaj na njegovo svećeničko služenje, ne slažući se i ne prihvaćajući ispriku nemogućnosti moljenja zbog velike pastoralne zauzetosti: «Moj je posao molitva! Već smo se riješili opterećujuće obveze i nužnu napetost između molitve i rada razriješili smo u prilog posljednjemu.»⁶⁰ Prema njemu, tko tako čini, ne može vršiti svoju prvu službu, a to je dovođenje povjerene mu zajednice, povjerenih mu ljudi s kojima radi, k Bogu (nije li to prvi cilj «caritas pastoralis»), i pred njega se postavlja pitanje što on želi biti: «dušobrižnički menadžer ili čovjek Božji».⁶¹ Stoga i on, poput Ivana Pavla II. kasnije, kaže: «Zašto se u kalendar ne unose isto tako termini za molitvu te se ne vrše isto tako kao ostale obveze? Ako se to ne događa, ako je molitva ono što na prvom mjestu 'otpada' iz dnevnoga reda dana, pokazuje se da za

58 GRESHAKE, G., *nav. dj.*, str. 168.

59 *Isto*, str. 169.

60 *Isto*, str. 170.

61 *Isto*, str. 170.

otpadanje molitve nisu krive mnoge obveze nego da ljestvica vrijednosti nije u redu.»⁶²

Malo mislimo i gotovo da nismo svjesni zastupničke uloge molitve, koja se danas osobito naglašava kontemplativnim zajednicama, ali koja je također dio svećeničkoga služenja. Radi se o tome što molitvu shvaćamo kao obavljanje nečega, a ne upravo rad u pravom smislu riječi koji nam ne donosi uvijek samo radosti nego i mnogo-trpljenje i nezadovoljstvo i prazninu. Ni ne pomišljamo možda da osobna molitva svećenika uključuje u solidarnost s onima kojima je predan služiti im: «Za mnoge ljude s kojima crkveni službenik ima posla Bog je očajno dalek, mračan, mrtav. U osobnoj molitvi, u kojoj također svećenik neminovno iskusi tamu vjere, stavlja se u solidarnost s onima kojima vjera teško pada.»⁶³

Možda svećeniku u pastoralu teško pada osobna molitva ili je stavlja na kraj dana (ako tada nađe malo vremena za nju) i podsvjesno zato jer se prečesto molitva prikazuje kao čista obveza ili kao neki trans te onda ispada ako taj trans nismo doživjeli (a ni svećenik ga često ne doživljava), nismo ni molili kako treba. Možda bi više u dnevnome redu bilo neizostavne molitve kada bismo shvatiti da ona tu *jest* i kada se ništa ne osjeća. I da i tada ima smisla.

Akcija i kontemplacija

Često čujemo riječi «akcija i kontemplacija», i to u posljednje vrijeme sve više, praktički otkad smo se podali akciji za koju smo dugo vjerovali da ona sve zamjenjuje i da je ona najvažnija svećenička zadaća, jer sve drugo, uslijed toliko religioznih potreba svako još moljenje izvan onoga koje nam je propisano bilo bi gubljenje vreme-

62 Jacques Maritain, njegova supruga Raissa, «Jeruzalemska zajednica» kao kontemplativna zajednica koja ima pravila četverosatnoga rada u zanimanju, a ostalo se vrijeme provodi u kontemplaciji u «samostanu» koji je ustvari stan u nekome neboderu, simbolu moderne pustinje. Mnogi laici, za razliku od nemaloga broja svećenika u pastoralu, koji smatraju da pastoral (shvaćen bez molitveno-kontemplativnoga dijela, dakle nepotpuno) zamjenjuje kontemplaciju, traže upravo kontemplaciju jer u njoj nalaze ravnotežu sa svojim brojnim aktivnostima na poslu i u obitelji.

63 Simboličan primjer za kontemplaciju nakon koje dolazi akcija događaj je preobraženja. Petru se sviđa biti tu stalno i želi sagraditi sjenice, ali nakon kratkoga događaja preobraženja oni «silaze s brda» (usp. Mt 17,1-9). «Silazanje s brda» uzima se kao simbolika akcije na koju kontemplacija upravo «tjera». Pavao bi želio otići s ovoga svijeta, što je puno bolje, ali ostaje u svijetu jer je tu potrebniji (usp. Fil 1,23-24).

na i grijeh protiv bližnjega. Kontemplacija je riječ koju se ostavilo u samostanima iza zidova, tzv. kontemplativnim zajednicama koje se ne bave pastoralom i koje kontempliraju jer nemaju što drugo činiti. No kontemplacija se ipak nije dala ugušiti aktivnostima koje često prelaze u aktivizam, ali niti ugurati među zidove i rešetke nekih samostana. Odjedanput se pojavila kao «kontemplacija na cesti».⁶⁴

To je zbog toga što smo pogrešno shvatili i akciju i kontemplaciju. Jedno ne može zamijeniti drugo (ni u najkontemplativnijim samostanima). Akcija se pretvara u čisti aktivizam ako u njoj nema kontemplacije. Stručnije rečeno: djelatnik koji je aktivist, dakle mehanički obavlja svoj posao, gubi svoj identitet. Kontemplacija se, ako već u njoj samoj nema akcije, pretvara u nedjelatnost, u samozadovoljstvo, u potpunu nebrigu za drugoga.⁶⁵ Već ljudsko tijelo pokazuje kako se trebaju izmjenjivati akcija i kontemplacija i kako je organizam zdrav samo ako ima dovoljno i rada, gibanja, i odmora. Stoga je bilo pogrešno nekada stavljati kontemplaciju iznad akcije⁶⁶ i tako omalovažavati akciju, kao što je danas pogrešno stavljati akciju kao jedini način pastoralnoga djelovanja.

Premda se u akciji može kontemplativno djelovati i premda u sebi može nositi zrno kontemplacije – ali to samo i jedino uz ustraju i redovnu kontemplaciju – ne možemo reći da je akcija već u sebi kontemplacija. Za kontemplaciju, doduše, kažemo da je već u sebi aktivna (svojim mirovanjem od misli, za što je potrebno puno energije, a osobito svojim slušanjem), ali nije isto što i akcija već treba voditi pravoj akciji. Tako se kontemplativna akcija i aktivna kontemplacija događaju samo onda ako i jednoj i drugoj damo doći do izražaja.

64 S pravom Balthasar predbacuje Tomi pogrešno shvaćanje kontemplacije, a time odmah i akcije. Za Tomino tumačenje kontemplacije kao «božanske slatkoće» od koje se čovjek samo «povremeno» odvaja odlazeći u akciju ako je to volja Božja, prema Balthasaru to je, kao i Tominih osam razloga većega značenja kontemplacije nego akcije, više helenističko nego kršćansko poimanje ova dva pojma. Zato su mu veći Origen, Evagrije i drugi monasi koji akciju ne shvaćaju kao predvorje kontemplacije nego im daju jednaku vrijednost. Usp. H. U. von BALTHASAR, *Aktion und Kontemplation*, u: SCHÖNFELD, S. (ur.), *Spiritualität im Wandel. Leben aus Gottes Geist*, Echter, Würzburg, 2002., str. 164-174.

65 HEMMERLE, K., *Scelto per gli uomini. Profilo del sacerdote*, Città Nuova, Roma, 1995., str. 107.

66 *Isto*, str. 108.

Vrlo je važno ukloniti pogrešna poimanja kontemplacije. Ona nije izvanzemaljska ekstaza i, kao što je rečeno, ne samo da ne priječi čovjeka u njegovu djelovanju nego ga još pospješuje i čini ga kvalitetnijim. Ona čini «da budem što jesam, ne zgažen i ne zagušen».⁶⁷ Dakle, ne radi se tu ni o kakvim ekstazama. Stoga s pravom kaže biskup Hemmerle: «Biti kontemplativan znači: u svakoj stvari otkriti Božju nazočnost.»⁶⁸ Izgleda vrlo jednostavno, ali zahtijeva dosta vremena! Svećenički je identitet biti u Božjoj nazočnosti u svemu što svećenik čini, kao što mu je to rečeno na ređenju. Valja *biti* u svemu što se čini. To pokušavaju dosegnuti i nekršćanske kontemplacije – C promatranja, motrenja. Za razliku od njih, kršćanska se kontemplacija ne okreće oko osobnoga pobožanstvenjenoga ja nego oko Boga. Pritom osobno ja nije izgubljeno (za razliku od raznih drugih «tehnika» koje žele osobno ja posve izbaciti) nego upravo dolazi do izražaja. Kontemplacija ne otkriva samo Boga u svemu nego čovjeku njega samoga. Stoga je i ovo kontemplacija u pravom smislu riječi: «Dolazimo k Bogu sa svojim nervozama, svojim protivnostima, svojom agresivnošću, sa svojim predrasudama i zaključujemo: da, mi smo nemirni, neumjereni, izbijeni, rastrgani, sve smo više nego ekvilibrirani.»⁶⁹ Obično čovjek bježi od tih osjećaja, sam ih se stidi i potiskuje ih. Kontemplacija nam upravo pomaže zamijetiti i takve osjećaje i prihvatiti ih.

To ima svoje posljedice na dušobrižništvo. «Dušobrižništvo je kontemplacija... ona se sastoji u trajnom traženju Boga u životu ljudi kojima želimo služiti. Paradoks dušobrižništva ustvari leži u tome da Boga kojega želimo približiti ljudima najprije moramo naći u životu tih ljudi.»⁷⁰

Ovih nekoliko novijih, ali točnijih, definicija kontemplacije ne samo da mogu srušiti pogrešne predodžbe o kontemplaciji i stoga odbojnost prema njoj, nego mogu zaista iz nje stvoriti dio dnevnoga

67 NOUWEN, H. J. M., *Schöpferische Seelsorge*, Herder, Freiburg – Basel – Wien, 1991., str. 104.

68 Usp. *Isto*. Autor više puta u svom djelu naglašava da nije bitno kako se osjećamo pred Bogom u trenutku kad smo s njim u meditaciji (radosno, mirno, ekstatično, tmurno, dosadno), ali je bitno tih pola sata jednostavno ostati s njim.

69 Nije li i euharistijsko slavlje nerijetko «prirepak» mnogim susretima u kojima ne znamo što bismo i kako bismo se susreli pa to «spašavamo» misom. Tako nije došlo ni do susreta, a time nije do izražaja došla ni misa kao euharistijsko slavlje onih koji su doživjeli zajedništvo.

70 RATZINGER, J., *Il ministero e la vita dei presbiteri*, str. 101.

reda i svećenika u pastoralu, ne kako bi njegova akcija bila uspješna nego kako bi njegova akcija u pravom smislu riječi bila akcija u kojoj on nalazi i ostvaruje sebe u uspjesima kao i neuspjesima.

Zaključak – duhovno iskustvo

Upravo zbog toga što je danas svećenik opterećen, kako onaj kojemu je polje rada na župi tako i onaj koji obavlja druge dužnosti već prema nemalom broju dekreta i dužnosti, i što se od njega na svakom polju gdje radi puno zahtijeva i stručnosti, i ljudskosti, i duhovnosti, on sebi mora znati tako dobro organizirati vrijeme da ga ima za svoje djelatnosti, odnosno potrebe ljudi, za svoje kreativno odmaranje, za svoje trajno usavršavanje, kako u svojoj djelatnosti kao teolog tako i u svojoj osobnoj duhovnosti, on mora sebi znati postaviti hijerarhiju vrednota i potreba te mora naći svaki dan vremena za *ono jedno*. Hoćemo li to nazvati sjedenjem kod nogu Gospodinovih, prebivanjem kod njega, meditacijom, meditativnim čitanjem, bilo časoslova bilo Sv. pisma, meditativnom lectio divina – to nije bitno. Bitno je da rad za Gospodina ne možemo odvojiti bez prebivanja kod Gospodina. Prebivanje kod Gospodina podrazumijeva puštanje drugih aktivnosti po strani te maksimalno usredotočenje na slušanje, na tu-bitu.⁷¹ Iz prebivanja kod Gospodina događa se da sve ono što činimo činimo zajedno s njim, kako to Pavao jednostavno kaže: «Dakle, ili jeli, ili pili, ili drugo što činili, sve na slavu Božju činite» (1 Kor 10,31).

Ponekad naglašeno zaziranje uopće od riječi «duhovnost» za svećenika dolazi, s jedne strane, iz pogrešne pretpostavke da svećenik samo u svom radu živi svoju duhovnost, s druge strane krivnja

71 Teolog S.-T. PINCKAERS u svom djelu *Pavlov i Tomin nauk o duhovnom životu*, KS, Zagreb, 2000., kritizira moralnu teologiju i egzegezu: «...moralisti će zanemariti velike tekstove apostolske kateheze, počevši od Isusova Govora na gori, pod izgovorom da više pripadaju duhovnosti negoli moralu. Teškoća je to veća što su moralisti prenijeli svoj način umovanja na egzegete, a ovi su ga prepisali u vlastiti jezik. Razlikovat će, primjerice, indikativ pravila vjere koja oblikuju dogmu, imperativ propisa etičkoga reda, i naposljetku optativ ili jednostavan poticaj svojstven parenezi. Upravo u obzoru razlikovanja etike i pareneze razabrat će se podijeljenost između morala i duhovnosti. Rezultat će biti istovjetan: već dovoljno zaokupljeni etičkim i dogmatskim pitanjima, egzegeti više neće posvećivati toliku pozornost tekstovima koje su svrstali u parenetske. Pa ipak, to su najvažniji dokumenti čudorednoga i duhovnoga nauka apostolskoga razdoblja» (str. 14-15).

je na samom poimanju duhovnosti. Ona se stoljećima stavljala na stranu te nije imala puno veze ni s dogmatskom ni s moralnom teologijom, ni s egzegezom. Bila je – i u mnogočemu ostala – kao neki prirepak⁷² koji ne može biti znanstven i koji se bavi samo osjećajima, duhovnim iskustvima, asketskim vježbama, privatnim molitvicama. Ratzinger kaže da takva posljednja slika i predrasuda vrijedi, nažalost, i za posljednje vrijeme: «U posljednjim se desetljećima unutarnjem životu, duhovnosti često pripisuje intimizam i bijeg u privatnost.»⁷³ Ni danas se ne misli da upravo duhovnost kao znanost zahtijeva provjeru onoga što netko naziva «duhovnim iskustvom» na temelju dogme i Sv. pisma. Bez njih kao temeljnih podloga nema kršćanskog duhovnog iskustva. Duhovnost se, dakle, nužno hrani teološkim i egzegetskim znanostima i dostignućima, kao što je i ovima potrebno ne marginalizirati duhovnost nego je prihvatiti kao svoj sastavni dio⁷⁴ koji im pomaže da se ne razvodne u čistu znanstvenost,⁷⁵ a njoj da se ne razvodni u neku «pučku» pobožnost. Stoga je važno da se ni moralna teologija ne odriče npr. Govora na gori kao nečega što pripada čistoj duhovnosti niti da se egzegeza odrekne egzegetskog tumačenja bilo kojega biblijskoga teksta (ni onih duhovno-mističnih), jer će time samo naškoditi duhovnosti i pretvoriti je u ono što ona nije i ne smije biti. Ove teološke grane moraju raditi zajedno, a ne jedna mimo druge.

Ako tako shvatimo duhovnost, onda nam i svaka teološka knjiga može poslužiti kao «lectio divina» (nju ipak razlikujemo od običnoga čitanja knjiga!) i pretvoriti se, s pozitivne strane, u već pomalo otrcan izraz kojemu nitko ne zna pravo značenje: u teologiju na koljenima. Kao što se na koljena ne pada bez glave, tako nema teologije na koljenima bez uporabe razuma, ali ni volje.

72 Jedna je od velikih stvari ona koju su u Njemačkoj pokrenuli upravo egzegeti s jednim duhovnim pokretom te su napravili seriju «Duhovni komentar Sv. pisma». Ovdje progovaraju egzegeti kao stručnjaci za pojedinu knjigu ili autora Pisma na prvenstveno duhovan način, ne izostavljajući ono glavno stručno područje. To su djela namijenjena za duhovno čitanje Sv. pisma i za meditaciju nad Sv. pismom. Ova djela pomažu upravo da se meditacija ne svede na neki subjektivizam nego da sluša što joj govori Pismo, koje ne može tumačiti svatko na svoj način.

73 PINCKAERS, S-T., *nav. dj.*, str. 15.

74 ZULEHNER, P. M., *Elemente einer pastoralen Spiritualität*, u: LÁSZLÓ, S. (ur.), *Priesterliche Spiritualität heute*, Herder, Freiburg – Basel – Wien, 1977., str. 39.

75 RAHNER, K., *Ansatzpunkte für eine Spiritualität des Priesters vom Amt her gesehen*, u: LÁSZLÓ, S., *nav. dj.*, str. 104.

Ta harmonija i to «teološko-duhovno zajedništvo» vrlo je važno da se ne dogodi rascijepanost već u teologiji koja će onda voditi k rascijepanosti u duhovnosti i traženju – od strane laika – «alternativne» duhovnosti, odnosno – od strane svećenika – osjećaj da nema potrebe u svom pastoralnome radu još za duhovnošću kao nekome nadomjestku. Duhovnost dakle nije nešto što je vezano samo uz osjećaje, a bez uporabe razuma, kako kaže teolog Pinckaers: «Skučavanje morala izaziva sužavanje duhovnosti, koja je na taj način bačena u stranu kao pomoćna znanost. Nedvojbena, duhovne će se osobe znati hraniti na živim izvorima Pisma, no unatoč tome njihovo će čitanje svetih knjiga u određenoj mjeri ostati bez potpore moralista i egzegeta, bez solidne racionalne refleksije koju bi ovi mogli ponuditi. Osim toga, zbog svojatanja literarnoga smisla Pisma od strane stručnjaka i teologa, duhovni će smisao biti odrezan od svoga temelja, baš kao i duhovnost, te će izgledati da visi u zraku i ovisi o nadahnuću i osjećajima koji izmiču nadzoru.»⁷⁶

Smatram da je ovo jako važno znati te da će ovo znanje o duhovnosti pomoći svećeniku naći načina kako joj se osobno svakodnevno posvetiti jer, kao što pokazuje «ključ» za svećeničku duhovnost *caritas pastoralis*, ono što on čini u naviještanju, dijeljenju sakramenata i svjedočenju, to ipak proizlazi odnosno odraz je njegove osobne duhovnosti. Stoga s pravom kaže Zulehner: «Ophođenje sa Župnim pastoralnim vijećem ili način kako se vode vjerski razgovori ili kako se propovijeda nije samo posao pastoralne strategije nego odlučujući element pastoralne duhovnosti.»⁷⁷

O svećeničkoj duhovnosti možda je najjasnije i najjednostavnije progovorio svjetski poznati teolog Karl Rahner. On naglašava da je svećenička duhovnost neodvojiva od kršćanske duhovnosti, i ako se može govoriti o njezinoj «specifičnosti», onda ona proizlazi iz životne zadaće koju on ima: «Svećenička je duhovnost najprije jednostavno kršćanska duhovnost, kršćanski život u vjeri, nadi i ljubavi. Svećenička duhovnost nije... poseban dodatak jednom normalnome kršćanskome življenju nego je – naravno, oblikovana iz konkretne životne zadaće jednoga svećenika, za razliku od drugih

⁷⁶ Usp. *Isto*, str. 108.

⁷⁷ *Isto*, str. 104.

kršćana – jednostavno duhovni kršćanski život jednoga kršćanina.»⁷⁸ Na drugom će mjestu naglasiti da ni kršćanska duhovnost nije datak kršćanskome življenju nego je svjesno življenje Kristovih otajstava.⁷⁹ Doista, svećenik u pastoralu ili drugim zadaćama izvan samostanskih zidina nema drugih, posebnijih «sredstava» kojima će hraniti svoju duhovnost od svakoga kršćanina, počevši od sakramenata, preko časoslova do meditacije. Razlika je samo u tome što npr. matematičara neće toliko hraniti duhovno njegovo zanimanje koliko svećenika one dužnosti koje on obavlja. Ako je svećenik predvodnik vjerničkoga stada, on unaprijed živi, anticipira ono što nudi drugima. I dok matematičar sam obavlja svoj posao, kod svećenika je Krist onaj koji poučava i dijeli sakramente. To je bitna razlika.

Osim toga, važno je također i drugo što Rahner naglašava, a to je da nema uniformirane svećeničke duhovnosti. Svaki svećenik izborit će svoju osobnu duhovnost: «Svatko mora, polazeći iz svoje situacije, iz svoje prirodne sklonosti, iz svoje životne povijesti, postupno iskristalizirati svećeničku sliku i tip duhovnosti koji su za njega ispravni s, naravno, poniznom sviješću da to nije svećenik *kao takav* ono što on predstavlja, nego *jedan* svećenik (naglasio autor).»⁸⁰ To je također olakšavajuće, ali i napornije, za svakog pojedinoga svećenika koji ipak tu svoju duhovnost mora mjeriti prema nekim određenim mjerilima koja mu se sama daju u evanđelju koje propovijeda i u formi i materiji sakramenata koje dijeli. On je prvi taj koji ima pastoralnu zadaću osobnoga duhovnoga iskustva: «Kako će svećenik danas kod čovjekove racionalne skepse moći naviještati nešto od vjere ako on nema istinsko, temeljno religiozno duhovno iskustvo koje ga na određeni način apsorbira, od kojega uopće ne može pobjeći? Ako on ne bi bio čovjek koji u svojim konkretnim životnim iskustvima, u svojim razočaranjima i svojim posljednjim radostima, u svojoj ljubavi, u vjernosti, u svojoj upućenosti na drugoga čovjeka, u svojoj odgovornosti, u svojoj žalosti, u svojoj konfrontaciji sa

---

78 *Isto*, str. 120.

79 *Isto*, str. 121.

80 *Usp. Isto*, str. 125.

smrću ne bi bio uvijek onaj za kojega sve to znači uzdignuće, samu Božju blizinu.»⁸¹

Važno je da shvatimo kako ni duhovno iskustvo nije ekstaza nego se zadobiva u svakodnevici življenja. Duhovno je iskustvo također iskustvo i tame kao i svjetla, tuge kao i radosti, neuspjeha kao i uspjeha. Zato je lako shvatiti da je posve naravno te će Rahner reći i za svećenika ono što je već rekao za svakoga kršćanina sutrašnjice da mora biti mistik. Svećenik mora biti mistik današnjice, već danas: «U svakom slučaju, svećenik bi morao biti onaj koji osobno moli, biti mistik.»⁸² Mistik nije onaj koji proživljava ekstaze ako nije prethodno prošao kroz tamnu noć duše. Mistik je onaj koji se upušta u «avanturu» s Bogom.⁸³

Rahner ne prihvaća da teorija o milosti ipso facto kod svećenika samoga mora prijeći u praksu odnosno čin. To je već odavno teologija sama izrekla i time da milost pretpostavlja narav, karakter (i svećenički!) i da ona nije ovisna o tome kakav je i što osjeća onaj tko dijeli sakramente i koji naviješta riječ Božju. To svećenika ipak zna i opterećivati: ne osjetiti ništa uz toliko podijeljenih sakramenata i toliko proslavljenih misa. Iskustvo Duha i sakramentalni život, kaže Rahner, nisu identični «te također svećenik, premda je djelatnik sakramentalnoga u Crkvi, ne treba činiti kao da je to tako», tj. ne mora uvijek imati iskustvo Duha dok podjeljuje sakramente. Rahner tu insistira na iskrenosti, a ne naučenosti te prosljeđuje: «Tamo gdje netko iz bilo kojih razloga svoje osobne životne sudbine, ako je iskren, ne može tvrditi da su euharistijsko slavlje ili dijeljenje sakramenata također egzistencijalni vrhunac njegova života, također ne treba lagati i govoriti ili činiti kao da je to tako... Iskustvo Duha i sakramentalni čin nisu jednostavno isti te se također u svećeničkom životu ove stvari često razilaze i ovdje se mirno neusiljeno može prihvatiti individualno i sudbinsko iskustvo jednoga čovjeka.»⁸⁴ Ovo zaista djeluje oslobađajuće za svećenika koji je često opterećen upravo diskrepancijom između onoga što pruža i osobnoga iskustva,

81 *Isto*, str. 130.

82 Ove riječi utjehe svećenicima, u želji da ih se rastereti tamo gdje ih se neprestano opterećivalo i gdje često sami sebe opterećuju, izrekao je starac Rahner u 73. godini života.

83 Usp. RAHNER, Karl, *nav. dj.*, str. 128.

84 *Isto*, str. 131.

kao da se oni moraju slijevati u jedno. Što je veća harmonija, utoliko gore, ali još je gore "C tendencija danas "C po svaku cijenu «provocirati» harmoniju do koje treba doći mukotrpnim koracima i tijekom puno vremena. □

Ne bih želio preskočiti Rahnerovo naglašavanje da se svećenička duhovnost hrani na teologiji, na njegovu unutarnjem odnosu prema teologiji koji on treba stvoriti. □ Svećenička je duhovnost, dakle, i prema njemu, duboko teološka.

Posljednju dimenziju svećeničke duhovnosti, za koju naglašava da ju ne smijemo ni u kojem slučaju preskočiti, naziva «političkom dimenzijom» svećeničke duhovnosti. Ona pokazuje najviše kako duhovnost uopće, a osobito svećenička duhovnost, ne smije i nema pravo biti intimističkom. Mnoge se frustracije, i ove spomenute, događaju upravo kada preskačemo ovu vrstu duhovnosti. Drugim riječima, politička svećenička duhovnost najbolji je lijek za mnoge rane stvorene iz mnogih frustracija. To je ljubav prema bližnjemu, konkretno briga za siromahe u bilo kojemu vidu. K njima duhovnost upućuje i njima se ona mora hraniti.

Drastično to prikazuje Rahner: «Još možemo podnijeti proturječnost učenih ili mudrih, ali od razočaranja siromašnih, razočaranih, progananih Crkva se ne može distancirati...» □ Takvi ulaze u svećeničku duhovnost i na njima ona raste ili pada. Oni su najbolji pokazatelji duhovnoga iskustva. Ako svećenik mora prednjačiti u duhovnom iskustvu pred vjernicima kojima služi i koje predvodi, onda mora prednjačiti i u ovome duhovnome iskustvu biti za i sa siromašnima bilo koje vrste.

"YOU ARE ANXIOUS AND TROUBLED ABOUT MANY THINGS, YET ONE THING IS NEEDFUL"

The Spirituality of a Priest in the Spirit of the Words of Jesus

Summary

Today every employee has to have a description of his job, except for the priest. His duty is to preach, to catechize, give preparation for the sacraments, celebrate the Eucharist, and lead different communities and groups in his parish. From the dioceses he often receives directions, encouragements, and demands for different organizations and meetings. He is in charge for building and repairing of ecclesial buildings, he cooks for himself, washes and does all the domestic activities. Summing all this, the working hours of a priest are 24h per day. But the question is: is this situation sustainable? Can he devote himself to what is needful with such a wide description of the job? What about his rest? Does he have a right to a daily break without disturbance?

He will be able to devote himself to what is needful, if he manages to plan and divide the activities. The dioceses, having all the pertaining structures should be of help.

We tend to call "pastoral ministry" many innumerable things, so that we can not differentiate what it is and what is not pastoral ministry. If we do not make a differentiation, we are not able to devote ourselves to what is needful. Since the Second Vatican council, discussions about the priestly spirituality (one more among his duties!) are centered in the word and the context of "caritas pastoralis". I. e. the priest in the pastoral ministry can not be the subject of a "monk or convent" type of spirituality.

Nevertheless the experience shows that so much is considered under "caritas pastoralis", that a priest could come to a conclusion that nothing else is needed for the personal spirituality, beside a careful accomplishment of pastoral duties.